

Agenda

pro českou zahraniční
politiku **2020**

— Eds. —

Vít Dostál
Pavel Havlíček
Pavlína Janebová

AMO.CZ

AGENDA PRO ČESKOU ZAHRA NIČNÍ POLITIKU 2020

Editoři – Vít Dostál, Pavel Havlíček, Pavlína Janebová

Autoři – Alžběta Bajerová, Vojtěch Bahenský, Petr Boháček, Michal Bokša, Romana Březovská, Zuzana Čapková, Vít Dostál, Roksolana Dryndak, Pavel Havlíček, Pavlína Janebová, Anna Jordanová, Tomáš Jungwirth, Vendula Karásková, Magda Komínková, Kryštof Kruliš, Josef Kučera, Jakub Kufčák, Karolína Lahučká, Michal Lebduška, Martin Madej, Vilém Řehák, Tereza Soušková, Iva Svobodová, Filip Šebok

Korektury – Karolína Podobová

Grafická úprava – Jaroslav Kopřiva

Tisk – Vydavatelství KUFŘ, s.r.o. – tiskárna

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné nebo elektronické publikace nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem AMO.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Žitná 608/27

CZ 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

info@amo.cz

www.amo.cz

© AMO 2020

ISBN 978-80-87092-81-1 (tištěná verze)

ISBN 978-80-87092-82-8 (PDF verze)

6	Předmluva
8	Svět v době covidu
16	Evropská unie
26	Střední Evropa
36	Východní Evropa
46	Transatlantické vztahy a mezinárodní bezpečnost
56	Blízký východ
66	Afrika
76	Východní Asie
86	Politika rozšiřování EU
94	Předsednictví ČR v Radě EU
102	Klimatické politiky ČR
112	Seznam použitých zkratk
114	Autoři
116	O AMO

Pavčina Janebová

předmluva

Chystáte se k přečtení již čtrnáctého vydání Agendy pro českou zahraniční politiku. Výroční publikace Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) si tradičně klade za cíl z expertního a zároveň normativního hlediska analyzovat a hodnotit zahraniční politiku České republiky v uplynulých dvanácti měsících a poskytnout jejím tvůrcům a aktérům zpětnou vazbu a doporučení pro její další směřování. Publikace však není určena pouze jim – jako ucelený přehled zahraničněpolitického dění v uplynulém roce může být přínosná i pro členy expertní komunity, novináře, studenty mezinárodních vztahů či zájemce z řad široké veřejnosti.

Je zřejmé, že bezprostřední budoucnost mezinárodních vztahů bude zásadně ovlivněna pandemií covid-19, která tedy přirozeně rámuje i řadu kapitol letošního vydání Agendy. Jeho struktura doznala oproti minulému roku několika změn. I nadále publikace obsahuje kapitoly věnované jednotlivým světovým regionům a působení české zahraniční politiky v nich. Nově jsme se v letošním roce rozhodli zařadit kapitolu věnovanou české politice v Africe. Navíc Agenda tentokrát zahrnuje i tematicky zaměřené části. V nich chceme upozornit na některé otázky, které pokládáme pro českou zahraniční politiku za důležité – jedná se o blížící se české předsednictví v Radě EU, rozšiřování EU a klimatické politiky ČR. Nad aktuální situací v mezinárodní politice a roli ČR v ní se obecně zamýšlí úvodní kapitola.

Pandemie covid-19 do mezinárodního prostředí vnesla velkou míru nejistoty. Čeští političtí představitelé by měli krizovou situaci přetavit v příležitost k formulaci a výkonu takové zahraniční politiky, která ČR ukáže jako aktivního, odpovědného a sebevědomého hráče s ambicí ovlivňovat dění jak na evropské, tak světové úrovni.

*Vít Dostál
Pavel Havlíček
Pavlína Janebová*

Svět v době covidu:
Chvilé pro českou zahraniční politiku

Pandemie covid-19 přetváří svět kolem nás a toto téma pochopitelně prostupuje všemi kapitolami letošní Agendy pro českou zahraniční politiku. Proměny, ke kterým dochází, je nezbytné odpovědně a s klidem analyzovat a uvážit, jak by na ně měla reagovat česká zahraniční politika. Pandemii nevnímáme jako událost, jež by zcela přestavěla mezinárodní pořádek, který by se během několika měsíců změnil k nepoznání. Nejedná se o událost naplňující dystopické vize. Ze dvou důvodů je však nezbytné sledovat její dopady. Zaprvé urychlila některé důležité trendy a obnažila procesy, které prozatím probíhaly pomaleji nebo bez větší pozornosti. Zadruhé přináší hospodářský propad a tím nejistotu a pesimismus do lidských životů, ekonomiky i politiky.

V této kapitole se věnujeme nejdříve rozboru několika klíčových trendů. Následně sledujeme reakci české zahraniční politiky, abychom poté přinesli doporučení, která vycházejí z jednotlivých kapitol knihy.

Mezinárodní vztahy procházejí turbulentním obdobím, ve kterém sledujeme několik podstatných procesů s vysokou relevancí pro českou zahraniční politiku. Mezi hlavní rysy řadíme zdůraznění hodnotového rozměru mezinárodní politiky, soupeření o kompetence a důvěru, úvahy o hospodářské suverenitě, úsilí o udržení evropské soudržnosti, vzájemné vzdalování obou břehů Atlantiku a erozi „Západu“ jako „celku“ a pesimismus ohledně pokračování současné formy multilateralismu. Těchto šest trendů nepředstavuje úplný výčet pohybů, ke kterým v mezinárodních vztazích v posledních měsících došlo. Jsou ale podstatné pro Českou republiku jakožto demokratický právní stát, jehož blahobyt a bezpečí závisí na mezinárodní spolupráci.

Nástup pandemie přinesl obrovská očekávání občanů vůči jednotlivým státům. Od politických lídrů chtěli slyšet záruky a od institucí čekali řešení. Vzhledem k tomu, že zdravotnictví patří do kompetencí vlád, byla tato volání pochopitelná. Pandemie připomněla, že suverénní státy jsou stále základní stavební jednotkou mezinárodního systému. Stejně tak se o slovo hlásily federální jednotky (ve Spojených státech nebo v Německu) či mezinárodní organizace (zejména Evropská unie). Různé průběhy v jednotlivých zemích ukazují, že při čelení krizi těchto rozměrů nestačí výchozí zdroje nebo bohatství země, ale počítají se také schopnosti institucí, důvěryhodnost politických lídrů a společenský konsenzus. Kromě soustředění kritických kompetencí, čehož státy během krize byly schopné, je důležitým faktorem také schopnost zajistit jejich důvěryhodný výkon.

S otázkou autorit souvisí i téma nových technologií a hodnot. I mezinárodní politika se vlivem snadné šířitelnosti informací proměňuje. Rozpadají se tradiční hierarchie, komunikační platformy usnadňují demokratizaci i společenskou polarizaci a hodnotové či emoční otázky získávají v mezinárodních vztazích výraznější váhu. Nejedná se o nový trend, ale rozjitřená atmosféra kolem nedostatku zdravotnického materiálu nebo zamlčování důležitých informací některými zeměmi spojená se všeobecnou nejistotou přenesla otázku hodnot a důvěry do popředí. Pro veřejnost jako pozorovatele mezinárodního dění mají samozřejmě různá gesta váhu. Více než kdy dříve platí, že zahraniční politika je ve stále globalizovaném světě všudypřítomná.

Klíčovou a dosud nezodpověditelnou otázkou bude vliv hospodářského propadu na mezinárodní politiku a proměny světové ekonomiky. Je obtížné předvídat, které státy či regiony se z krize dostanou rychleji a jaký dopad to bude mít na jejich postavení ve světě. Víme ale, že pandemie připomněla naši závislost na mezinárodním obchodu a ukázala tak zranitelnost v případě krize. Povzbudila úvahy o přenášení strategické výroby do Evropy, trend návratů se však vzhledem k technologickému rozvoji a růstu nákladů výroby v rozvíjejících se zemích objevoval již před krizí. Pro Evropu bude zásadní udržet maximum své otevřenosti, ze které profituje, a zároveň posílit svou odolnost. Najít rovnováhu mezi těmito dvěma prioritami bude náročné a jedná se o jednu z největších výzev do budoucna.

Cestou k bezpečné mezinárodní spolupráci je posílení multilaterálního pořádku. Mezinárodní spolupráce samozřejmě nezaniká. Naopak lze v mnoha ohledech – například ve vědě a výzkumu – jasně vnímat její důležitost a přínosy. Multilateralismu budovanému od konce 2. světové války byly ale v souvislosti s pandemií covid-19 uštěřeny další rány. Důvěru ztratila Světová zdravotnická organizace a soupeření mezi Spojenými státy a Čínou se i v důsledku pandemie prohloubilo. Evropa si uvědomuje, že již není pouhým modelem k následování, jak sama sebe vnímala před deseti či patnácti lety, ale stále více se zapojuje do globálního soupeření. A je třeba dodat, že své principy dokáže obhajovat – vztahy s Ruskem jsou kvůli okupaci ukrajinského Krymu a podpoře separatistů na východní Ukrajině stále zmražené a Čínu EU nově označuje jako svého „strategického konkurenta“.

Úskalím je pro Evropu vztah se Spojenými státy. Důvěra v USA během pandemie znovu utrpěla. Donald Trump postavil svoje prezidentství na boji s domácími institucemi, jejichž kompetentní přístup během šíření nemoci potřeboval, na rozdělávání společnosti, zatímco v těžkých chvílích měl volat po soudržnosti, a na ekonomickém rozvoji, který je nyní nejistý. Trumfovská Amerika není spojencem, kterého si Evropané přejí. Zůstává ale spojencem, kterého kvůli vzájemné ekonomické závislosti a kvůli bezpečnostním zárukám

evropské země potřebují. Ať už prezidentské klání dopadne jakkoli, platí, že transatlantické vztahy budou potřebovat mohutné investice do důvěry.

Dopady pandemie samozřejmě zasáhly i evropskou integraci, která i před krizí trpěla fragmentacemi mezi severem a jihem či západem a východem. Ty vyplývaly z odlišných očekávání ohledně další podoby společného projektu, z propadu důvěry v zodpovědnost jiných států a z neochoty být s nimi solidární. Francie a Německo nebyly schopny Evropu vést se stejnou vehemencí jako dříve. Podle příkladu Evropy se přesto zdá, že multilaterální politický konsenzus je dosažitelný. Plán obnovy Evropy počítá s tím, že dopady pandemie budou rozdílné a že je nezbytné zabránit ekonomické a tím i politické divergenci. Podstatnou proměnou prošel zejména přístup Německa, které se ve světle nové krize rozhodlo slevit ze svých dosavadních postulátů a přihlásilo se k masivnímu programu hospodářské obnovy. Německo je schopné dělat kompromisy, které by dříve nepřipustilo, protože si dokáže představit důsledky nedohody.

Do nástupu pandemie přistupovala česká zahraniční politika k proměnám světové a evropské politiky spíše netečně, bez výrazné ambice nové trendy zachytit a ovlivňovat. Tento nezáměr byl produktem nedostatku strategického uvažování a politického leadershipu v zahraničněpolitických a bezpečnostních tématech. Namísto reálné debaty o zahraničněpolitických tématech docházelo k řešení domácích konfliktů a identitárních otázek skrze zahraniční agendu či k prosazování partikulárních zájmů.

Při pohledu na aktéry české zahraniční politiky vidíme nejen konfliktní potenciál mezi premiérem Andrejem Babišem a ministrem zahraničních věcí Tomášem Petříčkem, ale také odlišné vize s komunisty, o jejichž hlasy se vláda opírá. Rozdílné pojetí zahraniční politiky, jež je patrné taktéž mezi vládou na jedné a prezidentem republiky Milošem Zemanem na druhé straně, se dlouhodobě nedaří překonat ani intenzivnějšími koordinačními schůzkami nejvyšších ústavních činitelů, byť se jejich prostřednictvím daří alespoň částečně některé hrany obrušovat. Kvůli tomuto nesouladu a nejednotnosti české zahraniční politiky přetrvávala fragmentace českého přístupu k některým zahraničněpolitickým tématům a docházelo k nástupu nových aktérů. Mezi nimi je třeba připomenout nejen předsedy obou komor českého parlamentu, ale také místní a regionální politiky, kteří se této nové příležitosti snaží využít a kompenzovat nedostatek národního konsenzu vlastními iniciativami. To se týká jak českého přístupu vůči Rusku a Číně, tak evropské a střeoevropské politiky či dalších oblastí. Zároveň platí, že zahraniční politika se v české společnosti stala

široce diskutovaným tématem a pandemie covid-19 tento trend ještě posílila. Na druhou stranu pozorujeme ve veřejné diskuzi o to větší zkratkovitost, pouze omezené povědomí o klíčových problémech a východiscích české zahraniční politiky či nedostatek konstruktivní diskuze nad národními zájmy v oblasti mezinárodních vztahů.

Nejlépe je tato fragmentace vidět na tradičně rozporuplných vztazích s Ruskem a Čínou, pro které ČR nemá jasně definovanou vizi a nedokáže vůči nim koherentně vystupovat. Česká diplomacie se zejména vůči těmto dvěma státům často ocitá v úzkých a nezvládá řešit periodicky se opakující konflikty, a to i z důvodu partikulárních zájmů některých domácích hráčů, včetně okruhu lidí kolem prezidenta republiky. O to více v tomto kontextu vystupují aktivity některých domácích hráčů, včetně současného předsedy senátu Miloše Vystrčila, pražského primátora Zdeňka Hříba či některých dalších pražských politiků. Ti se v posledním roce v české zahraniční politice prosazovali, a to do velké míry proti vůli vlády, která jejich iniciativy nezvládá koordinovat ani diplomaticky komunikovat a vysvětlovat partnerům.

Ve srovnání s tím z české evropské politiky, hlavního pilíře vnějších vztahů, vystupuje do popředí nejednoznačná vize a chybějící ambice, se kterými by vláda Andreje Babiše v Bruselu argumentovala ve prospěch českého a společného evropského zájmu. Česko se vůči Evropě často chová konfliktně a nečitelně vystupuje s jednou rétorikou v domácí debatě a odlišnou potom u evropských partnerů. V českém přístupu dominuje vůle českého premiéra, který však pokračuje ve svém transakčním přístupu a prosazování suverenistické pozice s notnou dávkou nedůvěry vůči aktivitám Evropské komise a společnému evropskému přístupu a hledání řešení v klíčových otázkách. Často nesmyslně formulované postoje ČR k tématům projednávaným na úrovni EU, stejně jako nevyřešená otázka premiérova střetu zájmů, nepůsobí důvěryhodně ani na evropské partnery, a tím zbytečně oslabují českou pozici. Česko přitom nedokáže využít všech svých možností a příležitostí, které se mu v Bruselu otevírají, a často svou pozici zbytečně marginalizuje místo vyhledávání smysluplných koalic s dalšími podobně smýšlejícími členskými státy. Omezená míra českých ambicí je dobře vidět na plánovaném českém předsednictví EU, které se uskuteční v druhé polovině roku 2022 a kolem kterého již proběhla celá řada kontroverzních prohlášení svědčících o nepochopení a nezájmu o tuto klíčovou příležitost pro českou evropskou politiku k představení jejích priorit a zájmů. Podobně je tomu i v otázkách společné evropské bezpečnosti a spolupráce na obranných projektech s dalšími členskými státy, kde rovněž zaostáváme za našimi možnostmi.

České vládě se nepodařilo využít momentum spojené s nástupem nové evropské garnitury a posunout se z dřívějších pozic k nalezení nových kompromisů. To lze považovat

za paradoxní, protože nová Evropská komise pod vedením Ursuly von der Leyenové sdílí s ČR mnoho společných přesvědčení. Zprvé je to tlak na fungování jednotného trhu EU a společných evropských pravidel, který tvoří konstantu českého přístupu k EU, a to zejména v digitální sféře nebo ve vnější obchodní politice. Zadruhé je to geopolitická vize a vyšší ambice ovlivňovat dění ve světě, obzvláště v našem nejbližším sousedství. Právě zde se evropské a české zájmy velmi úzce prolínají a česká vláda by měla nového geopolitického přemýšlení náležitě využít a propojit ho s vlastní agendou.

Česká diplomacie má hned v několika oblastech Evropy i světu co nabídnout, ale musí pro to začít strategicky uvažovat a investovat do svých aktivit dostatek politických, diplomatických i finančních prostředků. Dobrymi příklady českých řešení pro Evropu z nedávné doby se stalo ovlivnění budoucího přístupu EU vůči Východnímu partnerství a zasažení konceptu odolnosti (resilience) do středu evropské politiky vůči východní Evropě či důraz na solidární podporu zemí Východního partnerství v době pandemie covid-19, kterou ocenili i partneři v EU. Kromě toho lze považovat za úspěch také české angažmá při spoluvytváření nové metodologie politiky rozšiřování vůči západnímu Balkánu a navýšení evropských ambicí v tomto směru. V obou ohledech přitom pragmaticky a konstruktivně zafungovalo české předsednictví V₄, a to jak při koordinaci společných pozic, tak při definování českých i visegráfských zájmů a priorit a jejich prezentování dále do Evropy.

***

Pro pozici ČR ve světě je klíčové její zakotvení v EU a aktivní účast na uskutečňování jejích geopolitických ambicí. Lpět na zachování aktuální podoby mezinárodního prostředí by v aktuální situaci bylo pošetilé. Namísto toho by se EU – a ČR jako její členský stát – měla snažit do nového mezinárodního řádu co nejvíce otisknout své preference. Mezi ty jednoznačně patří zachování co možná největší míry mezinárodní spolupráce a prvků multilaterální diplomacie. K úspěchu takových snah je třeba, aby za nimi kromě Evropské komise stály i jednotlivé členské státy. Zároveň je zřejmé, že přes proměnu transatlantických vztahů představují USA pro EU nadále nepostradatelného partnera. Bez ohledu na výsledky nadcházejících amerických prezidentských voleb je třeba i nadále hledat společná témata a úrovně, na nichž lze vzájemný vztah rozvíjet. ČR může k rozvoji transatlantických vztahů významně přispět např. v oblasti obrany proti kybernetickým hrozbám či rizik spojených se sítěmi 5G. ČR by se měla nadále zapojovat do diskuzí o odolnosti jako jednom z vůdčích principů vnější politiky EU a přispívat ke konkrétním formám jeho naplnění v různých oblastech.

S ambicemi EU hrát výraznější roli vůči svému okolí logicky souvisí i vnitřní dynamika jejího fungování. Unie se může stát dostatečně silným aktérem mezinárodních vztahů pouze tehdy, bude-li vnitřně soudržná. ČR může svou evropskou politikou aktivně přispívat k eliminaci dělících linií mezi členskými státy EU, a to jak prostřednictvím svého působení v regionu střední Evropy, tak hledáním názorových průníků s partnery mimo tradiční regionální záběr. Klíčovým partnerem pro ČR zůstává Německo – tomu může ČR zprostředkovat perspektivu Visegrádských zemí a jejich zájem např. na rozvoji vztahů EU se státy západního Balkánu či Východního partnerství. Po fázi nejistoty se aktuálně zdá, že v zemích západního Balkánu a částečně i ve východním sousedství se – i s českým přispěním – EU podařilo stabilizovat svou pozici a formulovat důvěryhodnou perspektivu budoucích vztahů. Zároveň by ČR měla usilovat o aktivní ovlivňování svých partnerů ve V4 směrem ke konsenzuálnějšímu postojům. Příležitostí pro rozvoj vztahů a partnerství s ostatními členskými státy – včetně např. Francie, v jejímž případě bilaterální vztahy s ČR dlouhodobě nenaplnují svůj potenciál – je blížící se předsednictví ČR v Radě EU a příprava na něj.

Je nejvyšší čas nahradit defenzivní přístup k otázkám EU snahou o konstruktivní prosazení svých zájmů. To neznamená přizpůsobit se za všech okolností a za každou cenu unijnímu mainstreamu, nýbrž mít schopnost své postoje srozumitelně a přičetně prezentovat, o svých prioritách vyjednávat a využívat příležitostí. Dobrým příkladem takového přístupu bylo české angažmá při jednání o novém silničním balíčku, kde bylo Česko jedním z tvůrců kompromisu. Ačkoli např. naplnění závazků v rámci Zelené dohody pro Evropu nebude pro ČR snadné, přináší zároveň řadu příležitostí pro investice do restrukturalizace průmyslu. Totéž ale platí pro témata, která jsou pro ČR tradičně prioritní – rozvoj vnitřního trhu nebo digitalizace. Právě ta nabízejí ČR potenciál pro formulaci jasné a čitelné image na evropské úrovni.

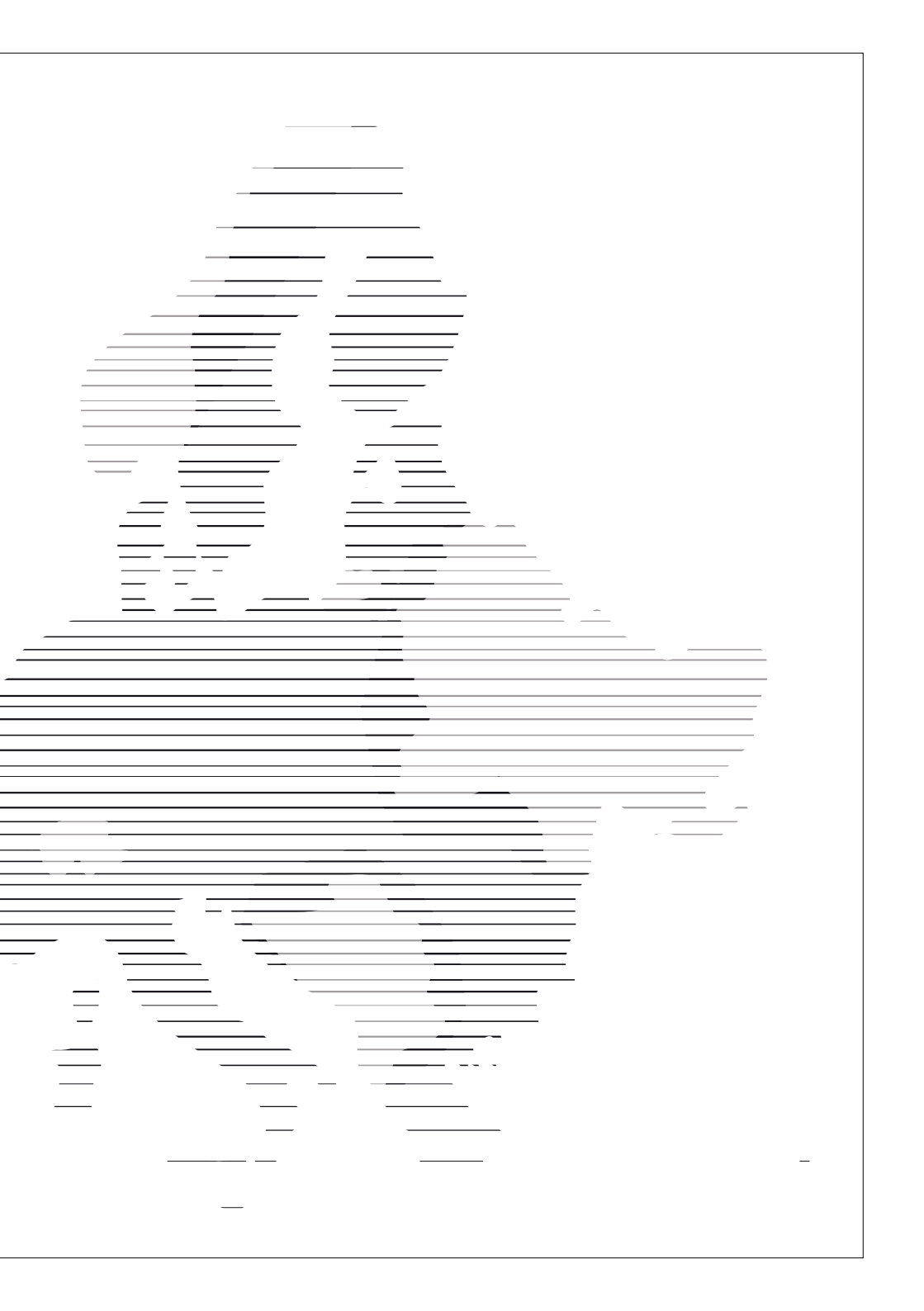
Pandemie koronaviru a její důsledky by se i pro Českou republiku měly stát příležitostí k hlubší reflexi její pozice v mezinárodním prostředí a preferenci pro její další vývoj. Je zřejmé, že v rychle se měnícím mezinárodním prostředí není v zájmu ČR být nadále pasivním pozorovatelem. Nutným předpokladem pro změnu k lepšímu – zdůrazňovaným na stránkách této publikace každý rok – je jasná, konzistentní a dlouhodobá politická vize pro roli ČR ve světě. V roce 2020 si již nevystačíme s obecnými proklamacemi o příslušnosti ČR ke geopolitickému Západu, jakkoli ani tato příslušnost není na českém politickém spektru všeobecně sdílená. Je třeba pojmenovat konkrétní výzvy, identifikovat jejich řešení a prostředky k jejich dosažení. Inspiraci nabízí jednotlivé kapitoly této publikace.

*Vít Dostál, Zuzana Čapková, Pavlína Janebová,
Vendula Karásková, Magda Komínková, Kryštof Kruliš*

Evropská unie

„Za rok 2019 získala ČR z rozpočtu EU o 68, 5 mld. Kč víc, než do něj odvedla. A za celou dobu členství jsme celkově v plusu 809, 2 mld. Kč. Členství v EU se nám tak stále vyplácí!“

ALENA SCHILLEROVÁ

– 28. 1. 2020

„Vybojovali jsme druhý největší takzvaný dáreček ve výši 42 miliard korun a Česká republika je taky jediná, která si prosadila, že flexibilita může být až do výše 25 %.“

ANDREJ BABIŠ

– 22. 7. 2020

„ČR bude dále klást důraz na zachování institucionální rovnováhy v EU, jejímiž základními kameny jsou Evropská rada udávající obecné politické směřování EU a nestranná Evropská komise.“

ALEŠ CHMELAR

– 23. 12. 2019

Během podzimu roku 2019 naplno začal nový institucionální cyklus EU uvozený zahájením prací nového Evropského parlamentu, Evropské komise a formulací nové Strategické agendy Evropské rady. Výběr a schválení předsedkyně Komise Ursuly von der Leyenové proběhly teprve po náročných diskuzích v rámci Evropské rady a po komplikovaných debatách s politickými skupinami Evropského parlamentu. Složitý proces nástupu nové Komise také výrazně ovlivnil její priority. Komise chce klást důraz zejména na klimatickou politiku, a také na sociální témata a digitální agendu. V těchto oblastech je patrná snaha Komise evropskou integraci dále prohlubovat. Stranou pozornosti nezůstala ani revize migrační politiky, ačkoli ambice v této agendě reflektují pokračující neschopnost dohodnout se, která přetrvala z minulého institucionálního cyklu. Evropská komise si v neposlední řadě dala přívlastek „geopolitická“ a chce, aby EU hrála větší roli na mezinárodní scéně.

ČR se po váhání a námitkách v prosinci 2019 přihlásila ke klimatickým cílům Evropské komise v rámci Zelené dohody pro Evropu, včetně ambice dosáhnout na úrovni EU do roku 2050 uhlíkové neutrality. Zároveň vláda neupouští od důrazu na náklady, které Zelená dohoda pro Evropu přinese členským státům, jejichž hospodářství je ve velké míře založeno na energeticky náročných průmyslových odvětvích. Česká podpora je tedy podmíněna řadou požadavků, např. na zařazení jádra mezi bezemisní, čisté zdroje, jejichž rozvoj může být cílem investic podporených z prostředků EU. Obecnou zmínku o jaderné energii premiér Babiš prosadil i do závěrů prosincové Evropské rady. Proces schvalování Evropského právního rámce pro klima, který má výše zmíněnou politickou dohodu zakotvit, byl přerušen pandemií covid-19. Ta podnítila i prohlášení premiéra Babiše a ministra průmyslu a obchodu Havlíčka, že finanční prostředky původně určené k financování Zelené dohody by měly být alokovány na opatření k posílení zasažené ekonomiky. Tyto návrhy ukázaly na nepochopení charakteru Zelené dohody coby přístupu, který má v budoucnu postupovat veškerými politikami a legislativou EU a který lze – a je třeba – aplikovat právě i při boji s následky koronaviru. Později nicméně ČR podpořila závěry dubnové Evropské rady obsahující poznámku v podobném smyslu.

Evropská komise v únoru 2020 představila shrnutí základních argumentů, hodnot a cílů pro transformaci EU k digitální ekonomice a společnosti. Šlo zejména o Bílou knihu o umělé inteligenci a Evropskou strategii pro data. Navzdory původním slibům předsedkyně Komise však nebyl úplný legislativní návrh prozatím představen. Zaměření nové Komise na digitální transformaci je v souladu s Národní strategií umělé inteligence v ČR, jejímž cílem je kultivace ekosystému pro výzkum a implementaci technologií využívajících prvky umělé inteligence a podpora spolupráce akademické, veřejné

a soukromé sféry. Součástí těchto snah je společná ambice vybudovat v ČR Evropské centrum excelence umělé inteligence.

Ani v roce 2019 se členské státy nedokázaly shodnout na budoucí podobě azylové a migrační politiky. Její reformě se bude věnovat Komise v novém legislativním cyklu a z dikce představených plánů lze předpokládat, že nebude tlačit na povinné relokace žadatelů o azyl. Nyní se členské státy uchylují k ad hoc řešením, ať už se jedná o dobrovolné přerozdělování migrantů zachráněných ve Středomoří, na kterém se dohodly Německo, Francie, Itálie a Malta v září 2019, či o novější návrh dobrovolného přerozdělení dětí a nezletilých. ČR se do těchto solidárních aktivit nezapojila. Po otevření tureckých hranic a porušení dřívějších dohod mezi EU a Tureckem na začátku roku 2020 se členské státy dohodly na pomoci Řecku při snaze zabránit vpuštění migrantů do EU. ČR v této souvislosti vyslala do Řecka policisty a poskytla finanční a humanitární pomoc.

Na začátku dubna 2020 Soudní dvůr Evropské unie rozhodl, že ČR (spolu s Polskem a Maďarskem) nespĺnila povinnosti, které jí vyplývají z unijního práva ve věci odmítání povinného přijímání žadatelů o azyl. Soud neuznal argumentaci ochranou své vnitřní bezpečnosti a nefunkčnosti systému. Vzhledem k tomu, že přerozdělování uprchlíků podle povinných kvót již neprobíhá, rozhodnutí soudu je spíše symbolické.

Víceletý finanční rámec (VFR) pro období 2021—2027, který podle návrhu Komise počítal kromě tradičního důrazu na zemědělskou politiku a soudržnost i s podporou nových priorit, jako jsou ochrana životního prostředí, inovace, bezpečnost a migrace, se podařilo schválit až po více než dvou letech na červencovém zasedání Evropské rady. Původní návrh od začátku odmítal Evropský parlament jako málo ambiciózní, následně Rada nenacházela přijatelný kompromis. Po neúspěchu na mimořádném summitu Evropské rady v únoru jednání o VFR ustala s pandemií koronaviru, na kterou Evropská komise reagovala v květnu předložením nového návrhu doplněného o bezprecedentní plán fondu obnovy (tzv. Next Generation EU). Dle výsledné dohody členských států má být zachována zásadní úloha tradičních politik oproti původně Komisí navrhovanému posílení nových prioritních oblastí. Fond obnovy pak přináší rozsáhlý program financovaný z půjček garantovaných příspěvkem do evropského rozpočtu. Zásadní je v tomto kontextu skutečnost, že samy členské státy budou rozhodovat o definitivním poskytnutí prostředků pro jednotlivé země.

ČR ve vyjednáváních prosazovala zejména flexibilitu při čerpání prostředků a větší objem rozpočtu dedikovaný na politiku soudržnosti. V rámci těchto snah Praha v listopadu 2019 hostila také summit skupiny Přátel koheze. Ačkoliv ČR patřila k výrazným kritikům květnového návrhu Evropské komise, do výsledné podoby VFR a fondu ob-

novy se Česku podařilo prosadit své hlavní priority – přehodnocení kritérií rozdělení prostředků po určité době fungování fondu a dodatečné prostředky na kohezní politiku.

Na pandemii koronaviru – navzdory všeobecné kritice směřující také z ČR – reagovaly i evropské instituce. V oblasti zdravotnictví mohly ale konat jen v omezené míře, protože zde má Komise jen minimální pravomoci. Již v lednu Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí varovalo členské státy před celosvětovým šířením nákazy. V návaznosti na uzavírání hranic Evropská komise vydala pokyny týkající se tzv. zelených pruhů, aby byl zajištěn nepřetržitý pohyb zboží v celé EU, a po schválení členskými státy bezprecedentně omezila cesty do EU. Soustředila se také na zmírnění socioekonomických dopadů pandemie a celkově mobilizovala částku ve výši zhruba 3,4 bilionu eur. Konkrétně Komise navrhla např. nový nástroj na zmírnění rizik nezaměstnanosti (SURE), uvolnila pravidla státní podpory, schválila iniciativu umožňující flexibilnější využití prostředků ze strukturálních fondů a aktivovala tzv. únikovou doložku v rámci Paktu o stabilitě a růstu.

Britskému premiérovi Borisi Johnsonovi se po úvodní prohře ve sporu o protiprávním přerušení zasedání parlamentu podařilo dojednat s EU nové řešení severoirské hranice a překonat spory na domácí politické scéně jasným vítězstvím v prosincových volbách. Právě tyto kroky umožnily přijetí dohody o vystoupení. Spojené království odešlo z EU 31. ledna 2020 s přechodným obdobím, které má trvat do konce roku 2020. ČR udržovala jednotný postoj se zbytkem sedmadvacítky a pro případ brexitu bez dohody měla připravenou velkorysou legislativu garantující na recipročním základě práva britských občanů na svém území. Přístup vlády k brexitu měl širokou podporu i od opozičních politických stran. Úřad vlády poskytuje o brexitu, souvisejících opatřeních i jednáních o nové dohodě s Británií ucelené informace na zvláštním webovém portálu.

Pandemie koronaviru bude mít zásadní dopad na budoucí fungování Evropské unie. Kromě lepší připravenosti na další podobné krize, která může přinést snahy o další integraci v oblasti ochrany zdraví, se bude pozornost soustředit zejména na hospodářskou obnovu. Pro EU bude důležité, aby hospodářská recese nepřivedla některé země se slabší ekonomikou do dluhové pasti. V tomto kontextu budou pokračovat debaty mezi severním a jižním křídlem eurozóny o dalším sdílení dluhové zátěže. S obavami bude nahlíženo na politické nálady v koronavirem silně zasažené Itálii, kde narůstají odstředivé tendence. Pozornost se zaměří také na německé volby plánované na podzim 2021

a francouzské prezidentské klání na jaře roku 2022. Zájem o střední a východní Evropu může v důsledku toho klesat stejně jako její reálná váha v unijních diskuzích, neboť eurozónových debat se největší státy regionu účastnit nebudou.

Evropská komise sice deklaruje, že obnova evropského hospodářství nyní představuje jasnou prioritu, zároveň ale plánuje představit pozdržené legislativní akty v původním rozsahu. Pokračovat tak bude Zelená dohoda pro Evropu stejně jako iniciativy v oblasti digitální ekonomiky, sociálního pilíře EU nebo reformy azylové a migrační politiky EU.

V nejbližších měsících bude pro EU zásadní dokončit jednání o VFR a fondu obnovy, které by měly pomoci znovu nastartovat evropskou ekonomiku. Na jejich podobě se v červenci shodli lídři států, nyní se ale musí německé předsednictví dohodnout také s Evropským parlamentem, jehož představy se od kompromisu vyjednaného v Evropské radě do značné míry liší.

Pro ČR bude nezbytným, ale zároveň obtížným úkolem, aby její zájmy byly v očekávaných unijních debatách dostatečně slyšet. V tomto kontextu se nelze spoléhat pouze na partnery v rámci Visegrádské skupiny, neboť pro politické cíle některých jejích představitelů bude příhodnější být na okraji určitých unijních politických debat. Naopak ČR by měla být otevřená debatám o stavu demokracie a dalších hodnotách v EU, které jí mohou dávat ve srovnání s dalšími členy V₄ komparativní výhodu při ovlivňování evropské agendy. V tom kontextu je rovněž důležité rozvíjet partnerství se zeměmi západní Evropy - ať už samostatně, nebo skrze formáty V₄+, skupinu Přátel koheze nebo like-minded skupinu k vnitřnímu trhu. ČR by měla přispět k úspěchu německého předsednictví v Radě EU. Českým domácím úkolem pro další měsíce bude připravit národní plán, který bude podmínkou pro čerpání prostředků z fondu obnovy a který bude schvalovat Evropská komise i Rada. Bezprostřední prioritou zůstává urychlené vyčerpání prostředků ze stávajícího VFR. Zároveň již musí státní správa napřít pozornost na přípravu Dohody o partnerství s Evropskou komisí a nastartování nových operačních programů, aby investiční výpadek způsobený pozdním dojednáním evropského dlouhodobého rozpočtu byl co nejmenší.

Komise chce velkou část legislativních iniciativ z balíčku Zelené dohody předložit do konce roku 2020. Vedle Evropského právního rámce pro klima patří mezi nejočekávanější iniciativy plán ambicióznějších cílů redukce emisí do roku 2030 ze 40 % na 50–55 % oproti roku 1990. ČR ovšem již předem avizovala, že tento krok nepodporuje. Vzhledem k závislosti českého hospodářství na průmyslové výrobě je nejednoznačná a spíše problematická i česká pozice vůči ostatním klimatickým návrhům Komise. Zá-

sadní význam přitom bude mít snižování emisí u energeticky náročných odvětví, ale i chystaná podpora renovace budov, strategie pro biodiverzitu, strategie pro udržitelnou mobilitu nebo strategie „Od zemědělece ke spotřebiteli“. Česká debata by se proto vedle zdůrazňování negativních dopadů změn na průmysl měla zaměřit i na příležitosti k jeho celkové restrukturalizaci. Mezi ně patří například možnost financování přeměny uhelných regionů, kterých se transformace nejvíce dotkne, z prostředků Fondu pro spravedlivou transformaci.

V digitální oblasti lze očekávat postupné hledání standardu EU pro problematiku umělé inteligence a otázku využití dat. Na konci roku 2020 by Evropská komise měla představit také Akt o digitálních službách, který by měl nahradit dvě dekády starou směrnici o elektronickém obchodu a zaměřit se i na problematiku otevřenosti velkých online platform. Česká republika by coby středně velká exportně orientovaná ekonomika se silným sektorem IT a e-commerce měla v této oblasti nadále zastávat přístup vedoucí k otevřenosti vnitřního trhu EU. Kromě příležitosti v oblasti digitálního jednotného trhu by ČR měla mít zájem také na s tím spojené debatě o dezinformacích, zahraničních zásazích do demokratických procesů v EU a budoucí silnější regulaci sociálních platform, kterými se bude zabývat Akční plán pro demokracii.

Evropská komise představí nový pakt o migraci, kterým chce oživit snahu o reformu unijní azylové a migrační politiky. Systém sice s největší pravděpodobností nezahrne povinné relokace žadatelů o azyl, určité sdílení odpovědnosti v něm ale lze předpokládat. Pro ČR je žádoucí, aby debata o reformě unijní azylové politiky byla dokončena. Je pravděpodobné, že bude ČR lpět na odmítání jakýchkoli relokačních mechanismů. Zároveň však má zájem na zefektivnění návratové politiky, posilování vnější hranice EU, boji proti převaděčským sítím a prohlubování spolupráce se státy původu a tranzitu migrace s cílem prevence migrace. Silný národní politický konsenzus založený téměř výhradně na odmítání uprchlíků je nezbytné rozšířit také o potřebu přetrvání, stability a integrity schengenského systému, pro který bude úspěšná reforma unijní azylové a migrační politiky klíčová.

Na podzim 2020 budou vrcholit jednání o nové obchodní dohodě mezi EU a Spojeným královstvím. V zájmu ČR je zejména zachování širokého přístupu na ostrovní trh pro své exportéry. Vzhledem k nepředvídatelnosti výsledku je zásadní udržet dobrou informovanost exportérů ohledně možné podoby nového vztahu mezi EU a Británií a zachovat činnost informačního portálu Ministerstva průmyslu a obchodu.

Na podzim 2020 by měla být zahájena Konference o budoucnosti Evropy. Cílem procesu, který by měl trvat dva roky, je nalezení konsenzu na reformě EU tak, aby byla

Unie schopna lépe odpovídat na aktuální výzvy i požadavky svých občanů. Zaměřit se má jak na vybrané politiky, tak na institucionální rozložení a pravomoci. Od daného formátu nelze mít přehnaná očekávání, bude však vhodné jej využít pro zapojení českých občanů do debaty o EU. Tento záměr lze vhodně propojit s informováním o českém předsednictví v roce 2022 i akcentováním českých zájmů v Unii. ČR by s ohledem na prioritu integrace států západního Balkánu do EU měla prosazovat, aby obdobně jako při Konventu o budoucnosti Evropy, resp. předchozích diskuzích o budoucnosti evropského integračního projektu, byly i v případě Konference k nějaké formě účasti přizvány kandidátské země.

kontext

Představení priorit Evropské komise během podzimu 2019, které směřují zejména do klimatické, sociální a digitální politiky, a zájem prohlubovat evropskou integraci zejména v těchto oblastech

---

Česká podpora ambicím v oblasti klimatických politik po dlouhém váhání a s přetrvávajícím důrazem na náklady, které takové rozhodnutí může přinést

---

Snaha Evropské „geopolitické“ komise usilovat o posílení role EU ve světě navzdory odchodu Spojeného království z EU

Těžké ztráty pro evropské hospodářství kvůli pandemii koronaviru a vytvoření bezprecedentního fondu obnovy

současnost

Promítnutí snahy o hospodářské oživení do všech činností EU při zachování základních cílů Komise, jako je posun v klimatických, sociálních a digitálních politikách

---

Dokončování jednání o víceletém finančním rámci a fondu obnovy hledání kompromisu s Evropským parlamentem,

---

Hledání nové podoby vztahů mezi EU a Spojeným královstvím

doporučení

Klíčovými zájmy ČR jsou přijetí víceletého finančního rámce a fondu obnovy, soudržnost EU a zachování současných pravidel vnitřního trhu.

Je nezbytné počítat s nastolenými prioritami Komise a snažit se např. v rámci klimatické politiky nebo migrace o prosazení vlastních zájmů skrze dlouhodobé a obecné cíle, nikoli jim navzdory.

ČR by neměla rezignovat na debatu o budoucnosti Evropské unie. Přes pravděpodobně přehnané ambice Evropské komise a Evropského parlamentu vzhledem k náladám v EU lze tuto příležitost využít při komunikaci evropských záležitostí nebo pro zdůraznění vlastních prioritních politik v EU.

Vít Dostál
Pavčina Janebová

Střední Evropa

„Zaprvé, zrušili jsme kvóty na migranty, zadruhé V₄ porazila spitzenkandidáty. Visegrád má zásadní vliv, na Evropské radě máme všichni stejný hlas. V₄ vystupuje jednotně a koheze se týká hlavně našeho regionu.“

ANDREJ BABIŠ

– 5. 11. 2019

„Bude ještě chvíli trvat, než se nám podaří zacelit příkopy, které jsme vykopalí v posledních letech.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 20. 1. 2020 (o Visegrádské skupině)

„Pakt [svobodných měst] má ale také symbolickou rovinu. Vysílá vzkaz, že sdílíme stejné hodnoty a že v našich zemích existují hlasy, které se neztotožňují s populistickou a nacionalistickou politikou. Společně chceme dát těmto hlasům sílu!“

ZDENĚK HŘIB

– 16. 12. 2019

„Nejsem velkým fanouškem visegrádské spolupráce při tom, kam se nyní ubírají Polsko a Maďarsko. Raději bych nás viděla v užší spolupráci se zeměmi, jako jsou Slovensko, Rakousko a Německo.“

MARKÉTA PEKAROVÁ ADAMOVÁ

– 24. 11. 2019

Česká republika se ve druhé polovině roku 2019 chopila předsednictví Visegrádské skupiny. Přistupovala k němu od začátku spíše střízlivě a ve snaze navázat na pragmaticky zaměřené předsednictví slovenské, které bylo v kontrastu s předchozím velmi iniciativním předsednictvím maďarským. Pod heslem „V4 pro rozumnou Evropu“ si ČR za hlavní cíl vytyčila přispění Visegrádské skupiny k soudržnosti EU a její spolupráci s unijními zeměmi se zvláštním důrazem na Německo a Rakousko coby klíčové partnery ČR v regionu střední Evropy.

České republice se v průběhu předsednictví podařilo dosáhnout nezanedbatelných úspěchů na pracovní úrovni. Uskutečnilo se setkání mezi ministry zahraničních věcí zemí V4 a Beneluxu, v jehož rámci se i přes rozdílné pohledy na problematiku právního státu podařilo vést diskuzi o aktuálních otázkách evropské integrace a sdílených prioritách. Za úspěšný lze označit summit ministrů zahraničí visegrádských států a států západního Balkánu s účastí Chorvatska, Slovinska a Rakouska a komisaře pro rozšíření. Úsilí českého předsednictví v této oblasti je třeba ocenit zejména s ohledem na vypjatou diskuzi na úrovni EU o perspektivě členství západobalkánských států v EU. Plánované setkání ministrů zahraničí visegrádských zemí a zemí Východního partnerství, Chorvatska, Německa a Švédska spolu s vysokým představitelem EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku a evropským komisařem pro rozšíření bylo kvůli koronavirové pandemii odsunuto a proběhlo pouze v limitovaném formátu visegrádských ministrů. Přesto se podařilo schválit vznik programu V4EastSolidarity v rámci Mezinárodního visegrádského fondu, který má zemím Východního partnerství pomoci v boji s následky pandemie a prosadit společné stanovisko k budoucnosti Východního partnerství po roce 2020. Setkání mezi ministry zahraničí zemí V4 a Německa potvrdilo sdílené priority ve vztahu jak k západnímu Balkánu, tak k východnímu sousedství EU.

Zatímco úkoly visegrádského předsednictví lze považovat z hlediska diplomatické práce za naplněné, paralelně probíhá v ČR debata o smyslu a výhodnosti českého zapojení v rámci V4. Hybatelem této polemiky je prohlubující se krize právního státu v Polsku a Maďarsku. Charakter polské reformy soudnictví byl rozporován Evropskou komisí i Soudním dvorem Evropské unie, přičemž snahy o dialog mezi evropskými institucemi a polskými orgány zkrachovaly. V Maďarsku situace eskalovala zejména s vyhlášením výjimečného stavu, který umožnil další utužení Orbánova režimu. Česká debata o Visegrádské skupině probíhala na odborné, publicistické i politické rovině. Oponenti českého zapojení do V4 pracují zejména s argumentem, že ČR spojenectvím s Polskem a Maďarskem ztrácí reputaci a podmaňuje se polským a maďarským vlivům.

V tomto kontextu můžeme za nešťastnou považovat skutečnost, že úspěšné iniciativy českého visegrádského předsednictví zejména v rámci spolupráce se zeměmi západní Evropy, Východního partnerství a západního Balkánu do probíhající české diskuze o V₄ nepronikly a nezrealizovaly tak její charakter. Jejím předmětem tedy zůstala visegrádská spolupráce tak, jak je pojmána premiérem Babišem. Bezproblémový průběh předsednictví tedy ve výsledku přinesl pro tu část politické reprezentace a veřejnosti, která vnímá V₄ jako instrumentální uskupení vhodné pro prosazování společné pozice proti evropskými institucím nebo západoevropským zemím, potvrzení statu quo. Vzhledem k odpracovaným výsledkům mohlo české předsednictví do probíhající debaty a veřejné diplomacie výrazněji nabídnout jiný narativ, a to V₄ jako pragmatického nástroje prosazování priorit podstatných pro celou EU.

O odlišné nahlížení na V₄ se částečně pokusili primátoři Bratislavy, Budapešti, Prahy a Varšavy, kteří uzavřeli Pakt svobodných měst. Jeho cílem totiž bylo mimo jiné vymezit se proti negativní image Visegrádské skupiny vytvářené vládami jejích států. Přes relativně silný mediální ohlas iniciativa stále čeká na výraznější obsahové naplnění.

Slavkovská spolupráce České republiky, Slovenska a Rakouska se po pěti letech své existence nevyznačuje výraznou dynamikou či viditelností. Představuje nicméně formát využitelný a využívaný pro diskuzi o vybraných politických tématech, jako např. v otázkách mezinárodního práva, dopravy či rozvojové spolupráce ve třetích zemích. Jako platforma pro diskuzi vybraných otázek EU Slavkov vhodně doplňuje českou střeoevropskou politiku a mimo jiné poskytuje příležitost pro rozvíjení vztahů i se Slovinskem či Chorvatskem, přičemž tento vektor v posledních letech posiluje. Kromě pracovní úrovně lze pozitivně hodnotit i parlamentní dimenzi spolupráce, kde došlo např. k debatě o přibližování západobalkánských států k EU.

Podobně pragmaticky přistupuje ČR i k Iniciativě tří moří. Česko prozatím neposkytlo příslibené prostředky do vznikajícího fondu Trojmoří a odmítá také další institucionalizaci formátu prostřednictvím vytvoření společného sekretariátu. Tento pohled je sdílen i dalšími zeměmi. Jediným identifikovaným českým prioritním projektem zůstává kanál Dunaj-Odra-Labe, což smysluplnost českého zapojení do celého projektu značně degraduje.

Jako platforma pro dialog mezi ČR a Německem o aktuálních tématech a identifikaci vzájemných pozic se i nadále osvědčuje Česko-německý strategický dialog. Jakkoli tyto pozice rozhodně nejsou ve všech případech shodné (jako např. u klimatické politiky), otevřená debata o nich přispívá k udržení stabilního vztahu. ČR se ujímá role souseda, který Německu přibližuje střeoevropskou perspektivu v řadě témat a zapojuje ho do

prioritních politických otázek – v období českého předsednictví ve V₄ tomu tak bylo např. v případě politiky Východního partnerství a Ruska. Taková role je přitom vhodná nejen s ohledem na vztahy ČR s Německem, nýbrž i na vnášení jím zprostředkovaných perspektiv do diskuzí v rámci Visegrádské skupiny, a tedy formulaci koherentní české střeoevropské politiky.

Vztahy s Polskem komplikovalo rozhodnutí o pokračování těžby v povrchovém hnědouhelném dole Turów, které bylo učiněno bez ohledu na odmítavé postoje zaznívající z ČR. Tento spor bohužel představoval jedinou výraznější aktivitu ve dvoustranných vztazích. Sousedské vztahy s Rakouskem a Slovenskem byly poklidné, což ale také znamenalo absenci nových impulsů a iniciativ. Relace se všemi sousedy se pak od vypuknutí pandemie koronaviru soustředily na koordinaci restriktivních opatření na hranicích a následně na jejich uvolňování.

Střední a východní Evropy se bezprostředně dotkne skutečnost, že unijní snahy o hospodářskou obnovu budou mířit zejména do těžce zasažených a již dříve hluboce zadlužených zemí jihu. Stejně tak se bude politická pozornost ohledně politického vývoje soustředit na největší státy EU. Zprv na Německo vzhledem k blížícím se volbám do Spolkového sněmu, obavě z posílení AfD a nejistoty kolem nástupnictví Angely Merkelové. Zadruhé na Itálii kvůli nestabilitě a vzrůstajícím odstředivým tendencím od EU mezi veřejností. V neposlední řadě pak na Francii, kde bude končit současný mandát prezidenta Macrona. V EU také stále hlasitěji zaznívají apely na dodržování společných hodnot a volání po solidaritě mezi členskými státy. Střední Evropa jako dosavadní příjemce solidarity by měla nyní solidaritu poskytovat. Několik příležitostí k takovému projevu už promarnila v rámci tzv. uprchlické krize, a o to více by k takovému kroku mělo dojít v krizi hospodářské.

Prioritou Visegrádské skupiny bude rychlé schválení Víceletého finančního rámce a fondu obnovy. Dohoda dosažená na červencové Evropské radě naplnila požadavky všech zemí V₄. Zároveň odhalila limity visegrádské spolupráce v této tematicke, neboť průnik vyjednávacích pozic byl poměrně mělký. Střední Evropa může být ale s výsledkem spokojena hned ze tří důvodů – zprv nedošlo při vytváření nástrojů obnovy k dělení na země uvnitř a mimo eurozónu, zadruhé nebyla snížena alokace na kohezní politiku a zatřetí bude metoda rozdělení prostředků revidována dle faktického propadu HDP. Do dalších unijních debat – o reformě azylové a migrační politiky nebo o Zelené

dohodě pro Evropu – by V₄ měla vstupovat s konzistentní, věrohodnou a racionální pozicí, která bude schopna najít spojení i mimo náš region. Jak naznačuje dosavadní jednání a signály z ostatních zemí V₄, ČR nemůže vsadit na hluboký visegrádský konsenzus v těchto otázkách, neboť spoléhat se pouze na něj může přinášet v dalších fázích jednání zklamání.

Lze očekávat, že v nadcházejícím období bude Německo vytiženo mnoha úkoly jak na evropské (předsednictví v Radě EU a hledání dohody o fondu obnovy a Víceletém finančním rámci s Evropským parlamentem, nový vztah mezi EU a Británií), tak domácí úrovni (blížící se volby a hledání nástupce či nástupkyně Angely Merkelové ve funkci spolkové kancléřky). Pro ČR bude v této situaci důležité pokračovat v dialogu s Německem, prezentovat srozumitelné a racionální pozice a spolupracovat s ním v těch tématech, ve kterých to bude možné. Cestou k dalšímu posílení česko-německých vztahů jsou i intenzivní vztahy se sousedními spolkovými zeměmi.

Vztahy s Německem lze také dále prohlubovat skrze V₄. Je nezbytné působit na polské předsednictví, aby pokračovalo na rozvíjení formátu V₄+Německo v některých dílčích oblastech, jako je integrace západního Balkánu do EU nebo východní rozměr politiky EU. Výsledky tohoto dialogu by se pak měly odrazit ve společných iniciativách na úrovni EU. Aktivní a pozitivní středoevropské působení předem projednané s Německem bude zejména v době jeho předsednictví v Radě EU, kdy budou kapacity Berlína vázat jiné podstatnější otázky, bezesporu přivítáno.

Česká polemika o smyslu účasti ve V₄ bude pokračovat. Vzhledem k tomu, že změnu politického směřování v Polsku ani Maďarsku nelze očekávat, budou získávat zarytí zastánci a odpůrci české účasti ve V₄ další argumenty. V tomto ohledu je důležité poukazovat na pragmatický přínos V₄ na pracovní úrovni a připomínat, že společná stanoviska V₄ vznikají pouze se souhlasem ČR. Opuštění V₄ by tak ČR sice zbavilo této pošramocené značky, ale nic by nezměnilo na pozicích, které zastává a které jsou předmětem kritiky odpůrců V₄. Vhodnější strategií pro české představitele tak bude i prostřednictvím vtahování Německa aktivně korigovat směřování V₄. Zároveň nelze rezignovat na připomínání skutečnosti, že ohrožení právního státu v kterékoli zemi regionu je nepřijatelné a vrhá negativní obraz na celou střední a východní Evropu. Je tím ohrožen i doposud široký český politický konsenzus ohledně smysluplnosti V₄, protože právě rozklad právního státu v Maďarsku a Polsku přinesl do českých úvah Visegrád jako „problém“, nikoli jako „řešení“.

S přiměřenými očekáváními je také nezbytné hledět na Slavkovskou spolupráci a Iniciativu tří moří, které doplňují českou středoevropskou politiku. Iniciativa tří

moří by si i vzhledem k americkému zájmu, který do regionu přináší a který není povrchní, zasloužila více vážnosti z české strany, a to například předložením reálných infrastrukturních projektů namísto výstavby kanálu Dunaj-Odra-Labe. Relativně nadějný rozvoj Slavkovské spolupráce, mimo jiné i v souvislosti s řešením některých aspektů krize kolem covid-19, ukazuje, že podpora jejího dalšího upevňování se v budoucnu může vyplatit. S tímto cílem by se ČR měla snažit do ní vtáhnout nově vzniklou slovenskou vládu.

kontext

Další prohlubování problémů s právním státem v Maďarsku a Polsku

Německé předsednictví v Radě EU ve druhé polovině roku 2020 doprovázené velkými očekáváními,

Relativní úspěch střední Evropy ve vyjednávání o VFR a fondu obnovy navzdory rozdílným prioritám a omezené koordinaci v rámci V₄

současnost

Dobré výsledky předsednictví ČR ve Visegrádské skupině na pracovní úrovni a pokračující debata o výhodnosti zapojení ČR do V₄ na politické úrovni

Úspěšná snaha ČR vtahovat Německo do diskuze o politických otázkách prioritních pro V₄

Stabilizace spolupráce v rámci Slavkovského formátu

doporučení

Je třeba, aby ČR aktivně korigovala společné pozice v rámci Visegrádské skupiny a vedla s polskými a maďarskými představiteli kritický dialog o stavu právního státu ve střední Evropě.

ČR by měla podporovat soudržnost EU jak v ekonomických, tak politických otázkách.

Pro ČR bude vhodné nadále se snažit zapojovat Německo do politických oblastí prioritních pro V₄.

*Michal Lebduška, Roxsolana Dryndak,
Pavel Havlíček, Anna Jordanová,
Tereza Soušková*

Východní Evropa

„6 let už Rusko nezákonně okupuje Krym – dnes na den přesně. Zároveň v těchto dnech separatisté znovu porušili mír i Minské dohody u obce Zolote. Anexi Krymu neuznáváme, už proto, že s okupací máme sami neblahé zkušenosti.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 20. 2. 2020

„Ministři zahraničí některých států včetně Petříčka vydali prohlášení k 75. výročí konce 2. světové války. Vítězem byla protihitlerovská koalice SSSR, USA a Velké Británie. Vítězem nebyly prohitlerovské jednotky z těch zemí Evropy, které nás dnes chtějí poučovat.“

VOJTĚCH FILIP

– 11. 5. 2020

„Je to restart. Nový začátek vztahů s Ukrajinou. S prezidentem Zelenským jsem se viděl potřetí a pokračovali jsme v přátelské atmosféře. Pozval jsem ho do Prahy, řekl mu, že mám velká očekávání od normandské schůzky a věřím, že se tím přiblíží mírové řešení na východě Ukrajiny.“

ANDREJ BABIŠ

– 19. 11. 2019

„Ruská federace se pod záminkou odstranění Koněvovy sochy drze vměšuje do záležitostí ČR a nevybíravě útočí na politiku. Někteří jsou dokonce pod policejní ochranou. Vláda by se měla tvrdě vymezit! Například poslat domů část přebujelé ruské ambasády v Praze. Nejsme vazalové Ruska!“

PAVEL FISCHER

– 27. 4. 2020

V regionu východní Evropy došlo za poslední rok k oživení jednání o vyřešení války na východě Ukrajiny v normanském formátu a tlaku na užší rusko-běloruskou integraci. Na Ukrajině se postupně etablovala nová politická garnitura vedená prezidentem Volodymyrem Zelenským. V Rusku se pro změnu Vladimíru Putinovi otevřela cesta k vládnutí až do roku 2036 a v Bělorusku zase lidé masově vyšli do ulic na protest proti zfalšovaným prezidentským volbám, v nichž opět „zvítězil“ Alexandr Lukašenko. V první polovině roku 2020 pak východní Evropu silně zasáhla celosvětová pandemie covid-19. V této situaci prochází na úrovni EU politika Východního partnerství výraznou revizí, ze které by mělo vyplynout další směřování této iniciativy. Z hlediska vztahů mezi ČR a státy východní Evropy patřilo v minulém období k nejdůležitějším změnám výrazné zhoršení česko-ruských vztahů a nastartování užší spolupráce s Ukrajinou, a to především v ekonomické oblasti. Česká zahraniční politika zůstává v regionu východní Evropy aktivní a navazuje na dlouhodobější pozitivní trendy. Ve vztazích se zeměmi jižního Kavkazu k zásadnímu posunu nedošlo. Pandemie covid-19 pak vedla k výraznému odlivu ukrajinských pracovníků z Česka a ekonomickým důsledkům na obou stranách. Kromě toho se pandemie odrazila i na realizaci projektů z programů MZV, včetně transformační spolupráce, která je v regionu východní Evropy viditelná a dlouhodobě oceňovaná.

Z dlouhodobého hlediska situaci ve východní Evropě i nadále ovlivňuje rusko-ukrajinský konflikt, ve kterém nedošlo i přes dílčí pozitivní změny k výraznějšímu průlomu. Stále platí, že k ukončení války chybí vůle především na ruské straně. ČR se v tomto směru do značné míry omezila na pouhou verbální podporu Ukrajiny, ale zároveň pokračovala v konzistentním přístupu k řešení konfliktu, a na oficiální úrovni nedocházelo k žádným výraznějším negativním jevům, jako například zpochybňování protiruských sankcí.

Na úrovni EU prošla politika Východního partnerství v uplynulém období dynamickým vývojem, a to s ohledem na strategickou reflexi při desetiletém výročí iniciativy a s tím související veřejnou konzultaci zaměřenou na její budoucnost po roce 2020. Procesu revize Východního partnerství se zúčastnily jak všechny členské státy EU, včetně ČR, tak státy partnerské, zástupci občanské společnosti a dalších subjektů, které svými podněty ovlivnily budoucnost této politiky a přispěly k nalezení konsenzu v některých sporných bodech. První výsledky této strategické debaty představila Evropská komise v březnu 2020. Některé priority ČR sice byly naplněny, ale česká strana nebyla s výsledky plně spokojena. Hlavním problémem se ukázal být chybějící politický narativ a vize dalšího rozvoje, stejně jako nepřesvědčivý přístup k základním hodnotám vzá-

jemné spolupráce. Mezi členskými státy se vedly spory především o odkaz na evropské aspirace východních partnerů, ve kterých nakonec převážil optimističtější přístup zastávaný i ČR. Evropský parlament přišel s některými konkrétními návrhy posílení vztahů s asociovanými zeměmi a navrhl jejich zapojení do pracovních orgánů Rady a Komise. Aktivní roli ve Východním partnerství sehrálo také české předsednictví ve Visegrádské skupině, které představilo společnou visegrádskou vizi pro budoucnost Partnerství a v rámci Mezinárodního visegrádského fondu zřídilo speciální program „V4EastSolidarity“ na podporu východoevropských zemí v době pandemie covid-19.

Na bilaterální úrovni byly i širokou veřejností nejvíce diskutované vztahy s Ruskem, které charakterizovala relativně silná akce domácích institucí, ale slabá politická vůle. Kontrarozvědka znovu důrazně upozornila na aktivity ruských tajných služeb na našem území, včetně přímých kybernetických útoků na české instituce. Tato varování však někteří vysoce postavení politici v čele s prezidentem Zemanem dlouhodobě zpochybňují. Aktivita prezidenta republiky se sice v posledních měsících snižovala, ale v jeho bezprostředním okolí zůstávají potenciálně rizikové osoby s úzkými vazbami na Rusko.

Ruská strana dlouhodobě usiluje o prohlubování polarizace české společnosti a politické reprezentace pomocí široké palety nástrojů, k čemuž využívá i sympatizující české politiky a aktivisty. Z jedné strany jsou z české politiky slyšet ostrá vyjádření proti ruské agresivní politice, a to například z úst ministra zahraničí Petříčka nebo poslanců orientujících se na lidskoprávní a bezpečnostní oblasti. Z té druhé se premiér k těmto otázkám vyjadřuje pouze sporadicky, zatímco prezident a představitelé některých parlamentních stran Rusko otevřeně podporují či omlouvají. Proto byla česká reakce na současné počínání Ruska v ČR do velké míry omezená. Rozhodnutí o vyhoštění dvou zaměstnanců ruské ambasády v souvislosti s tzv. ricinovou kauzou bylo politicky i mediálně významné jako jednorázová událost, nicméně na celkovém přístupu k Rusku nic nezměnilo.

K výraznému oživení kontaktů na bilaterální úrovni naopak došlo ve vztahu k Ukrajině. Nejvýznamnější událostí byla cesta premiéra Babiše do Kyjeva v listopadu 2019, kdy se český premiér setkal jak s tehdejším premiérem Hončarukem, tak s prezidentem Zelenským. Návštěva, jejíž součástí byla i velká podnikatelská delegace, měla na Ukrajině velmi pozitivní ohlas. Její význam spočíval i v tom, že se jednalo po více než šesti letech o první návštěvu na takto vysoké úrovni.

Cesty do Kyjeva se zúčastnil také ministr průmyslu a obchodu Karel Havlíček, což dobře ilustruje aktivnější přístup k Ukrajině z hlediska obchodních příležitostí. Dochází tedy k prohloubení trendu z minulých let a reorientaci české ekonomické diplomacie

z Ruska na dlouhodobě perspektivnější ukrajinský trh, který může být atraktivnější i v důsledku dalších plánovaných reforem.

Kromě toho se oživení vzájemných vztahů projevilo i v organizaci historicky prvního česko-ukrajinského diskuzního fóra za přítomnosti obou ministrů zahraničí. Právě fórum má do budoucna potenciál rozšířit spolupráci i o další dimenze vzájemného dialogu a být platformou pro diskuzi o opakovaně zneužívané historické tematice, ze které mohou těžit výzkumné instituce v obou zemích. Mezi nejslibnější a zároveň mediálně nejviditelnější iniciativu patřil také Projekt Ukrajina, který má za cíl přivést ze země do ČR zdravotnický personál a pracovníky z Ukrajiny.

V důsledku rozsáhlých demonstrací v Bělorusku, které od 9. srpna silně otrásají tamějším režimem a volají po demokratických reformách, se otevírá prostor pro české angažmá. EU uvalí sankce na osoby spojené s falzifikací výsledků běloruských prezidentských voleb a potlačováním protestů a bude více spolupracovat s běžnými Bělorusy. Premiér Babiš vyjádřil protestujícím běloruským občanům svou podporu a vyzval k opakování voleb.

Na jižním Kavkaze je česká diplomacie oceňována pro svůj dobrý vhled do vnitřních poměrů zemí a sdílení zkušeností s transformací po roce 1989, které často předávají neziskové organizace za podpory programu MZV TRANS. Česko-ázerbájdžánské vztahy byly poznamenány kauzou prodeje českých zbraní Ázerbájdžánu, a to i přes vyhlášené embargo na jejich vývoz do zemí podílejících se na válečném konfliktu. Kromě toho byla problematická i neoficiální pozorovatelská mise českých zákonodárců Jaroslava Holíka (SPD) a Květy Matušovské (KSČM) u ázerbájdžánských parlamentních voleb, kam jeli jako soukromé osoby na pozvání ázerbájdžánské vlády. V Moldavsku, které patří mezi prioritní země české rozvojové spolupráce, pokračují dlouhodobě oceňované technické projekty. Výsledky této činnosti však česká diplomacie neumí přetavit do výraznějších politických benefitů. Moldavsko je ve své evropské politice do značné míry izolováno a před nadcházejícími prezidentskými volbami výrazně posiluje své proruské směřování.

***

Setkání ministrů zahraničí a videokonference lídrů Východního partnerství, které shrnuly proces revize východní politiky EU a ocenily evropské zapojení do řešení pandemie, pomohly východní politiku udržet vysoko na evropské agendě, a to i přes odsunutí původně plánovaného summitu až na březen 2021. Z českého pohledu je důležité, aby nové dlouhodobé priority a cesta k jejich naplnění odpovídajícím způsobem umož-

ňovaly další rozvoj vzájemných vztahů s východními partnery. Budoucí snahou ČR by proto mělo být vyjednat pro Východní partnerství odpovídající finanční podmínky v rámci nového víceletého finančního rámce EU a pokračovat v silném důrazu na základní hodnoty partnerství a prohlubování euroatlantické orientace těch partnerů, kteří o ni jeví zájem. Výzvou pro českou diplomacii bude nejen motivace partnerských zemí k implementaci složitých reforem a otázky bezpečnosti, ale také naplnění tohoto formátu dostatečně ambiciózním obsahem. To platí zejména v případě, že se příští summit Východního partnerství uskuteční během českého předsednictví EU v druhé polovině roku 2022 v Praze. Tuto případnou příležitost by česká vláda měla proměnit v zahraničně-něpolitický úspěch a vnést do této své dlouhodobé priority další českou stopu s novými prvky. To však vyžaduje určitou dávku fantazie, ale také politický kapitál a diplomatickou kapacitu pro dlouhodobou práci a vyjednávání realistických návrhů pro další rozvoj. Proto by se tomuto tématu měla česká vláda věnovat již dnes.

Ve vztahu k Ukrajině by mělo patřit k prioritám české vlády další posílení ekonomické spolupráce a podpora pokračování vnitřních reforem. Pozitivním signálem by bylo zorganizování zrušené cesty ministra Havlíčka na Ukrajinu, případně také zorganizování konference o ukrajinských reformách v Praze v příštím roce. Ohledně pokračující války v Donbasu by ČR především měla podporovat společnou evropskou pozici a důrazně se ozývat proti jakýmkoli hlasům volajícím po zrušení sankcí. Pro českou armádu by byla přínosem výměna zkušeností s ukrajinskými kolegy, kteří si v uplynulých letech prošli ostrými boji. Kromě toho by se ČR také mohla angažovat v podpoře začleňování ukrajinských vojáků zpět do společnosti či školení armádních psychologů.

Stávající situace kolem karanténních opatření se dotkla také široké škály zaměstnání, ve kterých mají výrazný podíl ukrajinští pracovníci. Ačkoliv lze do budoucna očekávat jejich pozvolný návrat, nyní se nabízí příležitost k výrazné revizi a zjednodušení procesu nabírání pracovníků, udělování víz a pracovních povolení stejně jako zajištění ochrany pracovních práv. Žádoucí je zvýšení transparentnosti celého procesu již na ukrajinské straně a omezení role prostředníků, o což by mohl být obohacen Projekt Ukrajina. Vítanou iniciativou by bylo rozšíření programu MEDEVAC, jak v oblasti školení, tak i množství poskytovaných odborných stáží pro civilní i vojenský personál, který lze rozšiřovat i na další spektrum zdravotnických oborů. V dlouhodobém horizontu by nicméně ČR měla mít zájem o návrat kvalifikovaných ukrajinských pracovníků zpět na Ukrajinu, což by pomohlo tamní ekonomice a její udržitelnosti.

Zároveň by se ČR měla snažit o prohlubování spolupráce v kulturní oblasti a šíření dobrého českého jména v regionu východní Evropy a Ukrajiny v EU. Dobrou příležitost

k tomu nabízí příští česko-ukrajinské fórum v Kyjevě v roce 2021, stejně jako podpora vzájemných kontaktů.

Mnohem rázněji by ČR měla odpovídat na narůstající tlak z Ruska. V tomto kontextu by byla přínosem užší spolupráce a výměna informací s našimi spojenci v EU a NATO a také Ukrajinou, která má s bojem proti ruským dezinformacím a hybridním hrozbám v posledních letech velké zkušenosti. Přímou v ČR by se mělo více přihlížet k bezpečnostním aspektům při zadávání citlivých veřejných zakázek v čele s plánovanou dostavbou jaderné elektrárny Dukovany, reagovat na vysoký počet rizikových zaměstnanců ruského velvyslanectví nebo věnovat výraznější pozornost činnosti prokremelských dezinformačních médií po vzoru baltských států.

Pro to ale ČR chybí jasná koncepce a strategie vztahů k Rusku, která by reflektovala ruský vnitropolitický vývoj, poskytovala oporu pro vzájemné vztahy a zároveň byla sdílena českými politickými aktéry. Ta by měla být dále rozvíjena bilaterálními či multilaterálními iniciativami a měla by nahradit současnou sektorovou i institucionální roztržštěnost ve vztazích s Ruskem. Zatím není jasné, jaký vliv na vzájemné vztahy bude mít nová pozice Rudolfa Jindráka na postu zmocněnce pro česko-ruské vztahy a vzájemné konzultace.

Na jižním Kavkaze bude pro českou diplomacii zásadní pokračovat v dobře nastavených projektech. ČR by měla využívat renomé, které si v zemích Kavkazu vybudovala, částečně i díky podpoře neziskového sektoru, jež cílí na rozvoj místní občanské společnosti, sdílení českého transformačního know-how a podporu nezávislých médií. Státní orgány by se měly do budoucna důrazněji distancovat od aktivit veřejných činitelů, jejichž soukromé cesty, například za účelem pozorování voleb, mohou mít negativní dopad na českou zahraniční politiku.

Posílení aktivit v oblasti lidských práv a podpory občanské společnosti je také žádoucí v Rusku a v Bělorusku. V tomto směru by mohla ČR vystupovat aktivněji i směrem k ruské a běloruské společnosti a například šířeji podporovat nezávislá ruskojazyčná média a neziskové organizace. Tento přístup lze uplatnit na různých mezinárodních úrovních, například v rámci Rady Evropy, která zahrnuje reprezentanty od místních samospráv po vládu. V tomto ohledu by se ČR měla snažit o vznik společných iniciativ s dalšími státy EU.

V Bělorusku je také velký potenciál pro posílení kulturní diplomacie a vzájemných mezilidských kontaktů, které souvisí s nedávnou liberalizací vízového režimu pro občany EU cestující do Běloruska i Bělorusy cestující do EU. V tomto kontextu by výhledově bylo vhodné přistoupit ke zřízení Českého centra v Minsku. Kromě toho by česká

diplomacie měla podrobně sledovat tlak Ruska na další integraci obou států a případně podpořit Bělorusko i na mezinárodní úrovni. V žádném případě ovšem nelze rezignovat na prosazování lidskoprávní agendy, která je klíčová i s ohledem na protesty proti zfalšovaným prezidentským volbám a s nimi souvisejícími represemi. Česká diplomacie by měla přesvědčivým způsobem replikovat své know-how z podpory ruské a ukrajinské občanské společnosti a přejít od spolupráce s režimem k podpoře běžných Bělorusů, včetně poskytování humanitární a právní pomoci a případných relokací, akademické spolupráce a stipendií či podpory pro další perzekvované běloruské občany.

kontext

Přetrvávající fragmentace české společnosti ve vztahu k Rusku, které kopíruje názorové rozdíly napříč transatlantickou komunitou

---

Návrat k rusko-ukrajinským jednáním v normanském formátu a výměna zajatců

Aktivní české předsednictví V₄ v agendě Východního partnerství a ovlivňování jeho budoucnosti

---

Tlak Ruska na užší integraci s Běloruskem a protesty proti zfalšovaným volbám v Bělorusku

současnost

Bezprecedentní eskalace konfliktů v česko-ruských vztazích

Ekonomický propad v souvislosti s pandemií covid-19 a odliv pracovní síly z ČR

Oživení česko-ukrajinských kontaktů v souvislosti s novými vládními iniciativami a organizací česko-ukrajinského diskuzního fóra

Diskuze o dalším směřování a dlouhodobých cílech Východního partnerství na evropské úrovni

doporučení

Je třeba, aby se ČR aktivněji vymezila vůči agresivní politice Ruska a začala o vzájemných vztazích uvažovat strategicky, hledat efektivnější a účinnější využití stávajících nástrojů (např. centrum STRATCOM).

ČR by měla výrazně podpořit a převést do praxe konkrétních projektů projekt V4EastSolidarity zaměřený na řešení následků pandemie covid-19.

Přerušeni pracovně migračních toků v souvislosti s pandemií přináší příležitost k reflexi a zvýšení transparentnosti procesu nabírání zahraničních pracovníků, udělování víz a pracovních povolení.

Je třeba výrazněji podporovat občanskou společnost v regionu a pokračovat v projektech technické pomoci obohacené o důraz na politické a demokratizační reformy, včetně vzdělávání a boje proti dezinformacím, a to obzvlášť v souvislosti s událostmi v Bělorusku.

*Michal Bokša, Vojtěch Bahenský,
Alžběta Bajerová, Petr Boháček,
Jakub Kufčák*

Transatlantické vztahy a mezinárodní bezpečnost

„Armáda v posledních letech trpěla dost. Léta zanedbávání a škrťů nechala z armády jen torzo, kostru, kterou teď musíme zase posílit.“

ALEŠ OPATA

– 25. 2. 2020

„Co se týče závazku z Walesu z roku 2014, tedy ona dvě procenta HDP do roku 2024, to už bude zodpovědnost následující vlády.“

LUBOMÍR METNAR

– 14. 3. 2020

„Co Evropa? Nezmínil jste ji ve svém projevu v OSN. My taky potřebujeme tu skvělou novou obchodní dohodu, kterou slibujete uzavřít mezi USA a Británií.“

ANDREJ BABIŠ

– 25. 9. 2019

V mezinárodní bezpečnosti narůstá palčivost otázky nevojenských hrozeb, jako je klimatická změna či globální pandemie. Jejich dopady s rostoucí razancí ovlivňují klasické bezpečnostní domény. Klíčové, ale dlouhodobě problematické oblasti jako prohlubování bezpečnostní spolupráce států Evropské unie, přezbrojování Armády České republiky či spolupráce mezi Severoatlantickou aliancí a EU jsou proto pod větším tlakem, než tomu bylo doposud. Současně s tímto trendem je bezpečnost ČR a našich spojenců negativně ovlivňována špatnou předvídatelností transatlantických vztahů, narůstajícím počtem kybernetických útoků a politickou nejednotností uvnitř EU a NATO.

Severoatlantická aliance, která ČR poskytuje hlavní vojensko-bezpečnostní garance, v posledním roce nadále procházela turbulentním obdobím. Jakkoliv nedošlo ze strany USA k novému zásadnímu zpochybnění NATO, srovnatelného s rétorikou prezidenta Donalda Trumpa o odchodu USA v začátcích jeho mandátu, spory uvnitř Aliance neustaly. Turecko se navzdory ostré kritice aliančních partnerů rozhodlo pro nákup ruského protivzdušného kompletu S-400 a intervenci proti Kurdům v Sýrii. Francie zase zpochybnila kredibilitu Aliance prohlášením, že NATO je ve stadiu „mozkové smrti“, a vyjádřením pochyb o spolehlivosti článku 5 o kolektivní bezpečnosti. Vnitřní rozpory doplňovalo i vypovězení Smlouvy o likvidaci raket středního a krátkého doletu (INF) a s tím spojená obava z potenciální eskalace napětí mezi USA a Ruskem. Na druhé straně byl pozitivní jak jednotný postoj, který NATO v otázce INF zaujalo, tak i politická podpora, které se Alianci dostalo ze strany USA a dalších členských zemí v reakci na výše zmíněné prohlášení francouzského prezidenta. Londýnský summit z prosince 2019 nakonec vyústil i ve vytvoření komise odborníků, která se bude dalším směřováním Aliance zabývat. Otázkou zůstává, zda se jedná o začátek vnitroalianční diskuze o dekadu starém a v současnosti neodpovídajícím strategickém konceptu NATO, nebo o pouhé politické odložení tohoto problému. V závěrečném komuniké se také poprvé objevila zmínka o Číně a vesmír byl uznán jako pátá bojová doména.

Ačkoliv se spory o obranné výdaje evropských členů Aliance v posledním roce přesunuly do zákulisí, stále zůstávají aktuální. ČR na politické úrovni NATO nadále vyjadřovala podporu, ačkoliv plnění našich závazků z hlediska výdajů na obranu a stavu armády tomu ne vždy odpovídalo. Cíl ročně vynakládat alespoň dvě procenta HDP na obranu od roku 2024 prozatím zůstává v nedohlednu. Alespoň na vojenské úrovni úspěšně pokračovaly přípravy pro založení výsadkového pluku v Chrudimi určeného pro rychlou reakci. Ten by měl být plně akceschopný až v roce 2025, ale již v příštím roce by měl být k dispozici na úrovni počátečních bojových schopností. Nejistota nadále panuje s ohledem na historicky nejdražší akvizici AČR, totiž bojového vozidla pěchoty pro

přezbrojení 7. mechanizované brigády. Právě tu přitom ČR přislíbila pro případ kolektivní obrany NATO a tvoří tedy základní kámen českých spojeneckých závazků. Neuzavřená prozatím zůstává také otázka přezbrojení dělostřelectva na děla alianční ráže 155 mm. Přes dílčí pokroky je tak splnění českých spojeneckých závazků nadále v ohrožení. Naopak se daří vojenskou přítomnost udržovat v zahraničních misích. Nově ČR posiluje svoji roli v oblasti Sahelu, kde AČR nově půl roku velí výcvikové misi EU v Mali. Český podíl a ambice na zabezpečení východního křídla NATO však nadále neodpovídají významu této oblasti pro naši bezpečnost.

V oblasti transatlantických vztahů nastalo pouze nepatrné zlepšení. Jako úspěšná se přesto ukazuje prohlubující se česko-americká spolupráce v oblasti boje proti kybernetickým hrozbám a pokračující spolupráce tajných služeb. Ačkoliv mnohé problémy, které dlouhodobě zatěžují transatlantické vztahy, přestaly být předmětem mediálního zájmu, vyřešeny nebyly. Jak v zahraničněpolitických, tak v obchodních otázkách nadále panuje napětí. Zatímco v prvním případě jde o hodnotový rozkol mezi EU a Trumpovou administrativou, ve druhém se jedná o pragmatický střet zájmů, kde EU usiluje o snížení cel především v oblasti průmyslového zboží a USA naopak dlouhodobě trvají na rozsáhlém zpřístupnění unijního zemědělského trhu. Právě ten je však pro EU a mnohé členské státy citlivým tématem. Situace zůstává nejistá i v pro ČR klíčových oblastech, jako je automobilový průmysl, kde současná americká administrativa dlouhodobě zvažuje uvalení dovozních cel, nebo v oblasti zdanění amerických technologických korporací. Napětí dále prohloubilo rozhodnutí WTO z října 2019, které kvůli sporům o dotace poskytnuté společnosti Airbus umožňuje USA uvalit na EU odvetná cla. Ačkoliv ČR figuruje na seznamu těchto cel u agrárních a potravinářských položek, hlavní zemědělské produkty určené pro export do USA nebyly výrazně zasaženy. ČR v této oblasti musí pokračovat v úzké spolupráci se svými evropskými partnery.

Evropská obranná a bezpečnostní spolupráce nedoznala v roce 2019 významných změn a zůstává tak politicky slabým projektem. Jako nenaplněné se prozatím ukazují i ambice nové předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyenové o navyšování geopolitického významu EU. Neschopnost naplnit unijní geopolitické ambice je však již dlouhodobým trendem. Ten byl v minulém roce dobře ilustrován například snahou EU o vytvoření obchodního mechanismu INSTEX, jenž měl zachránit dohodu s Íránem o jaderném programu, ale za více než rok vygeneroval pouze jednu transakci. ČR, která dohodě s Íránem opakovaně vyjadřovala podporu, k tomuto mechanismu navíc sama nepřistoupila. Současně ČR spolu s několika dalšími členskými státy vystoupila proti většině EU i v otázce odmítnutí mírového plánu pro Blízký východ či zrušení finanč-

ního příspěvku pro WHO v době koronaviru ze strany USA. Ačkoliv formát Permanentní strukturované spolupráce (PESCO) přinesl v roce 2019 další inovativní projekty, jeho schopnost posílit strategický význam EU zůstává nejistá. V rámci již třetí vlny těchto projektů se ČR zapojila pouze do jediného, a to v oblasti kybernetické spolupráce. Zároveň projekt zaměřený na chemickou, biologickou, radiologickou a jadernou obranu, tedy oblast, kde ČR dlouhodobě vyzdvihuje svoji specializaci, zůstal bez české účasti. Za úspěch lze pro změnu označit obsazení generála Františka Ridzáka do funkce velitele mise EU v Mali. Představitelem Evropské obranné agentury se navíc stal český diplomat Jiří Šedivý.

V oblasti kyberbezpečnosti lze pozitivně hodnotit vývoj diskuze o bezpečnosti sítí 5. generace (5G). V sílicím transatlantickém dialogu se ČR postavila do role lídra a v květnu 2020 s USA podepsala deklaraci o užší spolupráci v oblasti 5G. Diskuzi na toto téma ČR iniciovala i na celoevropské úrovni. Společně s Francií vytvořila sadu opatření ke zmírnění bezpečnostních rizik spojených s 5G, kterou v lednu schválila Evropská komise. Souběžně s úspěchy však ČR čelila i závažným kybernetickým útokům. Mimo napadení nemocnic v Benešově a Brně, těžební společnosti OKD či Povodí Vltavy se terčem kybernetické špionáže stala Stálá delegace ČR při NATO. Systémy zdravotnických zařízení čelily v dubnu 2020 další vlně útoků, kterou se ale z větší části podařilo odvrátit díky včasnému varování Národního úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB). Zdravotnictví nadále zůstává jedním z nejzranitelnějších sektorů. Pouze 16 největších českých nemocnic spadá do kategorie provozovatel základních zdravotních služeb, kterým zákon o kybernetické bezpečnosti ukládá přísnější pravidla zabezpečení.

Pandemie zasáhla NATO v nelehkém období. Její dopady se pravděpodobně projeví nižšími výdaji na obranu, a to zejména u evropských států. Většina členů přitom nebyla schopna požadovaných dvou procent HDP na obranu dosáhnout ani v době ekonomické konjunktury. Takový vývoj může v rámci NATO opět zapříčinit eskalaci konfliktu o dlouhodobém podfinancování evropských armád. Lze předpokládat, že USA budou svůj tlak na další členské státy NATO stupňovat také v otázce politiky vůči Číně a Íránu. U obou těchto zemí lze přitom očekávat výrazné rozdíly v přístupu USA a evropských spojenců, což může transatlantické vztahy dále negativně ovlivňovat. Snaha současné americké administrativy bilateralizovat zahraniční vztahy navíc může limitovat spolupráci mezi NATO a EU. K jejímu omezení však může obdobně dojít i ze strany samotné Unie. To platí, zejména pokud by v rámci příštího rozpočtového období (2021–2027) došlo k výraznému omezení financování projektů jako budování vojenské mobility EU, který je pro tuto spolupráci klíčový. V zájmu ČR přitom je, aby provázanost mezi NATO a EU byla co nejužší.

Nehledě na možné omezení výdajů na obranu v nadcházejícím období zůstává výhodou, že AČR směřuje ke struktuře založené na prvcích s rozdílným určením. To ČR umožní přispívat do všech forem sil NATO. Zatímco 7. mechanizovaná brigáda zůstává vyčleněna pro kolektivní obranu, 4. brigáda rychlého nasazení a budovaný výsadkový pluk jsou svou větší variabilitou, rychlostí a lehčí výzbrojí předurčeny k rychlé reakci a stabilizačním operacím. Udržitelnost této strategie je pro středně velký stát, jako je ČR, podmíněna vyváženým rozvojem všech tří prvků, dostatečným nárůstem záloh a adekvátními finančními prostředky. Bez splnění těchto podmínek hrozí ČR vznik omezeně bojeschopné armády s výrazně podfinancovanou kapacitou zajistit teritoriální obranu. Aktuální domácí nasazení AČR jako podpory a doplnění civilních orgánů může sice dále posílit prestiž armády ve společnosti, nemusí se ale nutně odrazit v politické ochotě financovat prioritní, ale nákladné modernizační programy. Existuje tak riziko, že plány na rozvoj vojenských kapacit narazí na nepříznivé ekonomické a fiskální podmínky a místo potřebného umocnění přetrvávajícího vnitřního dluhu v modernizaci AČR dojde k jeho dalšímu navýšení.

Zatímco NATO a AČR čeká obtížné období, v oblasti česko-amerických vztahů by se ČR měla zaměřit na další rozvoj klíčových témat, jako je kybernetická bezpečnost, skrze která je možné transatlantické vazby dále prohlubovat. Současná americká administrativa mnohdy preferuje okamžitá politická vítězství nad dlouhodobou strategií. Na tuto skutečnost je třeba se lépe adaptovat, neboť tato tendence bude pravděpodobně silnit

s blížícími se prezidentskými volbami. Právě lepší pozice USA v obchodních vztazích a silná ekonomika budou nepochybně jedním z hlavních témat, kterými bude chtít Donald Trump obhájit svůj mandát. To se téměř jistě promítne do tlaku, který Washington na EU v obchodních jednáních bude vyvíjet. Česká diplomacie by měla v rámci svých možností aktivně usilovat o minimalizaci rizik, jež by vedly USA k uvalení cel na dovoz evropských automobilů a autodílů. Právě taková cla by českou ekonomiku významně poškodila. Současný vývoj přitom nasvědčuje tomu, že stávající Evropská komise bude ochotnější než dříve zjednodušit pro USA v některých oblastech přístup na unijní zemědělský trh. Takový postup může být efektivní pro udržení transatlantické obchodní spolupráce, ale neměl by být aplikován za cenu ohrožení evropské jednoty nebo snižování úrovně kvality potravin. Takové kroky by pravděpodobně měly negativní odezvu ze strany evropských spotřebitelů. V případě, že by v průběhu amerických prezidentských voleb uspěl demokratický kandidát Joe Biden, lze ze strany USA očekávat snahu o opětovné posílení multilaterální diplomacie a spolupráce. Zásadní obrat v rámci americké politiky vůči evropským spojencům, ať už v bezpečnostní či ekonomické rovině, by však nenastal.

Navzdory úsilí EU o posílení své strategické autonomie, zejména skrze silnější zahraničněpolitickou a obrannou spolupráci, je nepravděpodobné, že by se v dohledné době podařilo výrazně navýšit evropské obranné kapacity. Navíc kvůli ekonomickým dopadům pandemie lze očekávat snížení politické podpory klíčovými projektům, jako je Evropský obranný fond. Hlavními hybateli evropské obranné integrace tak zůstanou především velké členské státy, nikoliv unijní instituce. ČR proto bude muset balancovat mezi různými proudy evropské obranné a bezpečnostní integrace na základě svých zájmů, hrozeb a kapacit. To by se mělo předně odrazit v nastavení obranné průmyslové politiky a akvizicích směřovaných k hlavním bezpečnostním partnerům, jako je Německo (maďarský přístup) či USA (polský přístup). V tomto ohledu bude ČR také muset lépe definovat, jaké ústupky a kompromisy je do budoucna ochotna přijmout pro posílení SZBP.

Obdobně aktivní by měla být ČR i v koordinaci evropského přístupu k bezpečnosti 5G. Z českého pohledu jde o významnou diplomatickou výzvu a zároveň příležitost k vymezení nové strategické specializace mezi spojenci. Značný potenciál ČR v oblasti kyberbezpečnosti dokládají i úspěchy, kterých NÚKIB každoročně dosahuje na kybernetických cvičeních NATO. Zároveň však mnohé ústřední orgány státní správy zůstávají nedostatečně zabezpečeny a jejich systémy jsou opakovaně kompromitovány, což s sebou nese závažné bezpečnostní i reputační dopady. Orgány státní správy by se proto měly zaměřit na posílení ochrany vlastních sítí, proškolení zaměstnanců a vyčlenění

adekvátních finančních prostředků na tyto aktivity. Vedle kybernetických hrozeb je nezbytné reagovat i na hrozby dezinformačních kampaní, které budou nadále oportunisticky využívat mezinárodněpolitických krizí k posílení protiamerických a protievropských nálad. ČR by se v tomto ohledu měla více zapojovat do boje proti dezinformacím na úrovni EU a NATO, včetně rozšíření lidských a materiálních kapacit v rámci EU East StratCom Task Force a NATO StratCom.

kontext

Členské státy jako hlavní hybatelé evropské obranné spolupráce navzdory geopolitickým ambicím Evropské komise

Přetrvávající, byť upozaděné spory o obranné výdaje evropských členů NATO

Pokračující nárůst hrozeb v kyberprostoru a ČR jako stále častější cíl útoků a špionáže

současnost

Ekonomický vývoj ohrožující udržitelnost AČR a plnění spojeneckých závazků, zejména v oblasti přezbrojení 7. mechanizované brigády

Ambice ČR hrát vedoucí roli v mezinárodních otázkách kybernetické bezpečnosti, podryvané neadekvátním zabezpečením vlastních úřadů

Eskalace obchodního konfliktu mezi EU a USA, jejíž nárůst s blížícími se volbami v USA může negativně ovlivnit ekonomickou situaci ČR

doporučení

Je třeba, aby ČR definovala a výrazně navýšila míru ambicí na poli evropské obranné a zahraničněpolitické integrace.

ČR musí nadále přispívat k rozvoji NATO, být schopna v rámci Aliance definovat své bezpečnostní zájmy a dostát svým spojeneckým závazkům.

ČR by měla dále využít rozvíjející se spolupráce a svého vůdčího potenciálu v oblasti kybernetické bezpečnosti k prohlubování vztahů s členskými státy EU a USA.

Blízký východ

Karolína Lahučká

„Turecko se podle mého názoru dopustilo válečných zločinů a v každém případě si myslím, že by minimálně nemělo být členem Evropské unie.“

MILOŠ ZEMAN

– 17. 10. 2019

„Pokud v Řecku skutečně někde je 40 syrských dětí, které jsou válečnými sirotky, tak myslím, že by jim Česká republika mohla pomoci. Samozřejmě je potřeba brát v potaz, že máme premiéra, který slíbil nepřijmout ani jediného uprchlíka.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 9. 11. 2019

„Letecké údery USA v Iráku vnímám jako mimořádný krok v komplikované situaci. O vině lidí by měly rozhodovat soudy, ale nejsem vojenský taktik. (...) Situace na Blízkém východě se tak dál komplikuje, místo aby se uklidňovala. Ohroženy jsou mimo jiné i křehké úspěchy v boji proti Islámskému státu a mezinárodnímu terorismu jako takovému.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 3. 1. 2020 (o zabítí Káséma Solejmáního)

„Přiznávám, že jsem po celý život byl příznivcem Američanů, je to velká demokratická země, která nám může být v mnoha věcech vzorem. Ale tyto činy prezidenta Trumpa podle mého názoru jsou, říkám otevřeně, zločinné. Nikdo nesmí překračovat mezinárodní právo, ani prezident Spojených států.“

KAREL SCHWARZENBERG

– 6. 1. 2020 (o zabítí Káséma Solejmáního)

Česká zahraniční politika vůči Blízkému východu byla ve velké míře ovlivňována konflikty a nestabilitou tohoto regionu. Na bezpečnostní situaci v regionu v loňském roce působilo pokračující soupeření regionálních mocností při řešení konfliktu v Sýrii nebo eskalace napětí mezi USA a Íránem. Pro ČR jako člena NATO byla při zahraničněpolitickém vývoji zásadní také proměna role Aliance v jednotlivých zemích Blízkého východu a politika dalšího člena NATO – Turecka, které se aktivně angažuje v dění na Blízkém východě. Ačkoliv je tento region i pro svou polohu strategickým, ČR se vůči němu dlouhodobě nedaří prosazovat koherentní zahraniční politiku s jasnými strategickými cíli. Až na výjimky je český přístup nekoncepční, postrádá ucelenou vizi i stanovení jasných priorit. Z podstaty jde tedy spíše o reakci na místní dění než snahu události aktivně měnit. Jednotný postoj chybí nejen v čase, ale také v koordinaci a prohlášeních české vrcholné politiky – ministerstva zahraničních věcí, premiéra a prezidenta. Absence koherentní zahraniční politiky vůči Blízkému východu prohlubuje i nejednotnost přístupu vůči regionu na úrovni EU.

Pro českou zahraniční politiku v regionu je dlouhodobě hlavním a strategickým partnerem Izrael. V kontextu izraelsko-palestinského konfliktu pokračuje česká diplomacie v náklonnosti vůči Izraeli. Mezi českými politiky nadále sílí podpora přesunu ambasády do Jeruzaléma a například u mezinárodního trestního soudu v Haagu se ČR postavila na stranu Izraele v otázce přípustnosti řešení válečných zločinů proti Palestincům na jejich území. Na druhou stranu je třeba zmínit hlasování českých zástupců v OSN v listopadu 2019 o podpoře palestinských uprchlíků. Tento krok se však setkal s následnou kritikou ze strany českých politiků. Rozdělenost českého přístupu k izraelsko-palestinskému konfliktu se projevila v květnu 2020 v reakci na představení americké iniciativy, která výrazně omezuje možnosti vzniku životaschopného palestinského státu a porušuje mezinárodní právo i dosavadní rezoluce OSN. Ministr zahraničí Petříček se spolu se dvěma bývalými českými ministry zahraničí vyjádřil k této iniciativě kriticky. Naopak premiér Babiš a prezident Zeman propagují čistě proizraelskou politiku, která tyto americké plány podpoří.

U konfliktu v Sýrii se hlavní pozornost soustředila na postup prezidenta Asada v opětovném dobývání syrského území a turecké operace na severu Sýrie s cílem bránit postupu Asadovy armády a vytvořit bezpečnostní pásmo u tureckých hranic. ČR se v Sýrii nadále angažuje zejména poskytováním humanitární pomoci. Široce diskutovaný byl projekt vystavění dětské vesničky pro sirotky v Sýrii iniciovaný premiérem Babišem, který však v listopadu 2019 ztroskotal. Tento projekt měl být českou alternativou k přijetí syrských sirotků do ČR, které česká vláda odmítá. Diskutovaným zůstává také

význam fungování velvyslanectví ČR v Damašku, které bylo v posledním roce opakovaně kritizováno za vydávání víz spolupracovníkům prezidenta Asada.

V září 2019 proběhla v Turecku oficiální návštěva na nejvyšší diplomatické úrovni, při které se setkal premiér Babiš s prezidentem Erdoganem. Hlavním tématem návštěvy byla obchodní spolupráce, zejména v oblasti obranného průmyslu, a řešení neúspěšného projektu elektrárny Adularya z roku 2010. Přes prohlášení premiéra Babiše a ministra průmyslu Havlíčka o úspěšných jednáních se dosud žádného uspokojivého řešení nedosáhlo. Dohody o navyšování obchodní výměny v oblasti obranného průmyslu narušují od října turecké vojenské operace na severu Sýrie, které ČR stejně jako celá EU odsuzuje. ČR se také připojila k pozastavení vývozních licencí na vojenský materiál do Turecka. Výsledky zářijových jednání v Turecku tak nebyly realizovány. V oficiální rovině ČR jako člen EU vede přístupové rozhovory s Tureckem, nicméně čeští politici se shodují, že současné kroky vstup Turecka do EU znemožňují. Na druhou stranu ČR nadále vnímá strategický význam Turecka jako partnera EU i člena NATO, se kterým by se mělo jednat, aby Ankara vojenská řešení nahradila diplomatickými.

Na pozadí eskalujících americko-iránských vztahů se v posledním roce jasně ukázala evropská neschopnost hrát v konfliktu jakoukoliv významnější mediační roli. Po řadě menších incidentů došlo k bezprecedentnímu americkému kroku v podobě cíleného útoku na významného vojenského velitele Káséma Solejmáního, který hrozil situaci zvrhnout v otevřený vojenský střet. Reakce českých vládních představitelů se omezila na poukazování na kontroverznost Solejmáního osoby, aniž by vyjádřila jakékoliv znepokojení nad konáním svého aliančního partnera, který se uchýlil k mimosoudní popravě významného představitele jiného státu. Z reakcí českých politiků nelze usuzovat, že by o akci byli ze strany USA předem informováni, ač eskalace konfliktu by přímo ohrožovala český vojenský kontingent, který na území Iráku působí.

Přestože se ČR rozhodla držet protiiránské linie svého amerického spojence, tato politika nebyla promyšleně implementována, jak ukázaly české postoje v širším regionu. V Iráku probíhalo v posledních měsících roku 2019 velké občanské protestní hnutí, které kritizovalo místní politickou elitu za sociální politiku a servilitu vůči Íránu. Společenské napětí vyvrcholilo formálním pádem vlády proiránského premiéra Abdala Mahdího. Nicméně v průběhu protestů se ČR na stranu protestujících nijak nepostavila, jakkoli je jejich volání po zrušení konfesních kvót, eliminaci korupce a zprůhlednění státní správy plně v souladu se základními principy české zahraniční

politiky ve světě. Obdobně loni ČR nepodpořila občanská prodemokratická hnutí v Libanonu či Alžírsku.

Právě v Alžírsku se přitom v průběhu loňského roku po dvou dekádách kompletně proměnila vrcholná mocenská elita. Alžírsko je jedním z významných hráčů v regionu, který má kromě významného vlivu na situaci v Mali, kde působí český vojenský kontingent, také zajímavý ekonomický potenciál. Odchod mocenské kliky kolem prezidenta Boutefliky s vazbami na Rusko představuje pro ČR strategickou příležitost rychle navázat a rozpochybovat vzájemné kontakty.

Cesta premiéra Babiše do Maroka na přelomu loňského roku a jeho pokus orientovat český zájem v oblasti Maghrebu tímto směrem se zdál být slibným začátkem, nicméně na tuto návštěvu zatím nenavázala žádná další konkrétní forma spolupráce. Právě případ vztahů s Marokem jasně ukazuje, že kromě podpory exportního průmyslu je česká zahraniční politika v oblasti bezradná a bez vyšších ambicí ovlivňovat chod věcí. V libyjském konfliktu se ČR přes oficiální uznání vlády v Tripolisu zatím snaží příliš nevyhraňovat, což může být vnímáno jako pragmatické rozhodnutí, vzhledem k tomu, že jednota nepanuje ani v rámci EU. Zatím naprázdno vyšla snaha prezidenta Zemana o návštěvu egyptského prezidenta Sísího.

Nejchaotičtější a nejméně koncepčně působí česká politika vůči regionu Perského zálivu. Ač se Katar stává čím dál významnějším hráčem v regionu i ve světě a tvoří přirozenou hráz proti wahhábistické Saúdské Arábii, projekt otevření české ambasády se ani v uplynulém roce neuskutečnil. Stejně tak nebylo realizováno povýšení česko-ománských vztahů, jakkoli je Sultanát strategickou zemí s velkým mediačním a diplomatickým dosahem. Omán zprostředkovává rozhovory mezi jednotlivými frakcemi jemenské občanské války, ke které se celosvětové společenství, včetně ČR, staví zády a přívírá oči nad saúdskou agresí.

***

I vývoj na Blízkém východě od jara 2020 ve velké míře ovlivňuje pandemie covid-19. V nadcházejícím období bude pro region zásadní posun v politice regionálních i světových mocností vůči konfliktu v Sýrii a dalším ohniskům napětí. Kromě snah o stabilizaci regionu, ať už samostatně, nebo v rámci členství v EU a NATO, by ČR měla na Blízkém východě a v severní Africe pokračovat v humanitárních misích a udržovat si tak svou tradiční zahraničněpolitickou linii. Z českého pohledu je zásadní lépe si definovat svou pozici, a to i v rámci politiky EU k tomuto regionu. ČR má historicky díky svému

průmyslovému vývozu a aktivní pomoci v řadě zemí Blízkého východu dobré jméno, na čemž se budoucí vztahy se zeměmi regionu dají dobře postavit. Byla by proto škoda český diplomatický potenciál plně nevyužít.

Důležité bude vyjednávání o budoucím uspořádání Sýrie. Pokud chce EU situaci v Sýrii ovlivňovat, měla by zaujmout jasný a proaktivní postoj. ČR by měla dát jasně najevo, jaké řešení chce na úrovni EU prosazovat, a usilovat o jednotný postup jak v EU, tak v rámci NATO. Kromě bezpečnostní a ekonomické obnovy země by se měla EU soustředit na zajištění podmínek pro návrat syrských uprchlíků, kteří z velké části prchali nejen před samotným konfliktem, ale i před Asadovým režimem. Letošní kroky Turecka i vývoj v Sýrii ukazují, že pouhá finanční pomoc není z dlouhodobého hlediska udržitelná a EU by měla hledat i další nástroje pomoci. ČR by například měla aktivně podpořit německou iniciativu aktivního zapojení EU, resp. NATO do vytvoření bezpečnostního pásma v Sýrii. I s ohledem na dubnové rozhodnutí Soudního dvora EU o porušení evropského práva při naplňování kvót na přerozdělování žadatelů o azyl zeměmi V₄ by česká diplomacie měla zaujmout solidárnější pozici k uprchlíkům a konstruktivní přístup k revizi azylového a migračního systému EU.

Ačkoliv je v současnosti evidentní, že Turecko se v dohledné době nestane členem EU, ČR by měla pokračovat v prohlubování vzájemných vztahů. Tématem bude například modernizace celní unie. EU by se měla snažit s Tureckem vyjednávat, aby se z něj stal stabilizační a konstruktivní partner v regionu. Je důležité dávat jasně najevo, jaké kroky Turecka jsou z evropského pohledu nepřijatelné. Na druhou stranu by měla EU ukázat ochotu pomáhat Turecku například v otázce zatížení migrací a naplňovat dohody oboustranně. Navzdory mnoha současným krokům zůstává Turecko strategickým partnerem a EU by se měla zasazovat o pozitivní změny ve fungování země pomocí partnerského dialogu, nikoliv jen kritického nátlaku. Českým zájmem by mělo být tyto zásady prosazovat jak samostatně, tak při jednáních na úrovni politiky EU.

I přes otevřeně proizraelskou politiku by se česká diplomacie měla snažit o více vyrovnaný přístup k tématu izraelsko-palestinského konfliktu. S ohledem na současné americko-izraelské plány je řešení této otázky obzvlášť aktuální. Symbolické kroky, jakým by byl například přesun velvyslanectví do Jeruzaléma, by ČR nepomohly v současnosti ani ve vztahu k USA, ani v rámci udržení jednotné pozice EU v regionu, o kterou by se ČR měla zasazovat. Samozřejmě je žádoucí udržovat dobré vztahy s USA i Izraelem, ale řešení konfliktu, které bude v podstatě jednostranné, pravděpodobně stabilitu a mír v regionu nepřinese. V domácí i evropské politice by ČR měla aktivně prosazovat

boj proti rostoucímu antisemitismu, který se stále více stává předmětem rozhovorů s izraelskou diplomacií. Je potřeba zde ale odlišovat boj proti antisemitismu a absenci kritického přístupu k současné politice Izraele, který některým představitelům ČR zejména v kontextu jeho politiky vůči arabskému obyvatelstvu chybí.

ČR by měla zásadním způsobem reflektovat a do budoucna přehodnotit svou pozici vůči Spojeným arabským emirátům, jejichž působení aktivně prodlužuje vojenské konflikty v Jemenu a Libyi. Spojené arabské emiráty, v tuzemsku často vnímané prizmatem „liberální“ Dubaje, nicméně vedou expanzivní politiku a společně se Saúdskou Arábií podporují řadu extremistických skupin, které představují pro Evropu riziko, a svou pomocí jižním separatistům zásadně destabilizují situaci v Jemenu. ČR by měla svůj zájem v regionu přeorientovat na liberálnější Katar a Omán. Již dlouho slibované povýšení vzájemných vztahů a otevření zastupitelských úřadů by ČR mohly přinést perspektivní partnery v regionu a jasné programové směřování. Oba státy se navíc snaží diverzifikovat svoje ekonomiky a zbavit je tak závislosti na petrochemickém průmyslu, což by mohlo znamenat řadu obchodních příležitostí pro české podniky.

Dobré vztahy USA s Katarem se ukázaly jako klíčové v rámci vyjednávání mírové smlouvy s Tálibánem, která je pro ČR velmi důležitá kvůli bezpečnosti aliančních vojsk v Afghánistánu. Mírová smlouva je pouze prvním krokem ke stabilizaci země, ČR by tak měla podpořit vnitroafghánskou dohodu, která je zatím v nedohlednu.

ČR by měla bedlivě sledovat situaci kolem viru covid-19 a jeho následků pro region, které budou evidentně dalekosáhlé. Některé země, například Libanon, se ocitnou zcela bez prostředků na pomoc svým občanům, kteří upadají do chudoby. To může kromě migrace vést také k rozpadu těchto států, což by nadále podrývalo stabilitu regionu. ČR by tak měla v rámci budování svého dobrého jména a ideálů humanity více pomáhat přímo na místě.

ČR by se měla zasadit o demokratizaci a rozvoj občanské společnosti v Iráku, neboť jen tak bude možné zemi stabilizovat. S oslabováním státu v souvislosti s nedávnými protesty a následnou vládní krizí se opět začínají zintenzivňovat útoky a operace takzvaného Islámského státu. Silný a demokratický irácký stát bude mnohem lépe schopen čelit iráckému tlaku. ČR by se měla aktivně zajímat o podobu nové rámcové smlouvy o působení aliančních vojsk v zemi, o níž probíhají vyjednávání.

V neposlední řadě by se měla ČR intenzivněji zajímat o země severní Afriky, které díky svému sousedství s Evropou a geografickou polohou na trase migračních a pašeráckých stezek představují životně důležitý region. Česká zahraniční politika by

měla překročit současný model otevírání zemí českým exportérům a začít podporovat rozvoj demokratické občanské společnosti, s přihlédnutím ke specifickým místního prostředí. Tyto snahy je nutno úzce koordinovat s partnery v rámci EU. Česká strana by se také měla více zajímat o možnosti kulturní, studijní a vědecké spolupráce a vytvářet tak vazby, které mohou v dlouhodobé perspektivě upevnit vzájemné bilaterální vztahy.

kontext

Turecké intervence v Sýrii a rostoucí tlak na řešení otázky syrských uprchlíků, nejen na území Turecka

---

Eskalace americko-iránského konfliktu završená cíleným americkým útokem na generála Solejmáního

---

Revoluce v Alžírsku vedoucí ke změně mocenských elit v zemi

současnost

Nekonzistentní postoj ve vztahu k tureckým politickým krokům nebo řešení izraelsko-palestinské otázky

---

Absence podpory demokratizačních snah v regionu (Irák, Alžírsko, Libanon)

Nekoncepční a neukotvená politika vůči zemím severní Afriky

doporučení

ČR by měla prosazovat vyrovnanější vztahy s Izraelci i Palestinci a aktivně podporovat oboustranné řešení sporu založeného na společném dialogu.

Je třeba vytvořit konkrétní plán na podporu zemí postižených migrační krizí a aktivní zapojení do debat o řešení konfliktu v Sýrii na úrovni EU.

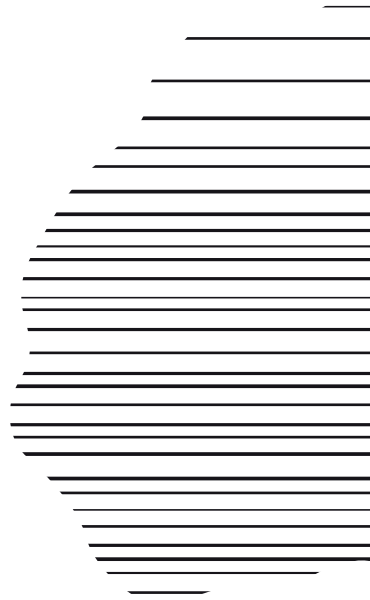

Český postoj k jednotlivým státům Perského zálivu by měl být přehodnocen, nejen s ohledem na české zájmy v oblasti, ale i v kontextu hodnot, které dané země v regionu představují.

Linie humanitární politiky v regionu musí být zachována, a to nejen v místech dlouhodobě sužovaných konflikty, ale nyní i v souvislosti s ekonomickými dopady pandemie covid-19.

Josef Kučera
Vilém Řehák

Afrika

„Jako vojáci to vnímáme tak, že Mali je časovaná bomba, která se může obrátit proti EU.“

ALEŠ OPATA

– 5. 2. 2020

„Máme zájem o vytvoření přímé linky mezi Prahou a Addis Abebou.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 20. 11. 2019

„Kdybychom měli opouštět destinace v Africe, jakož to nemáme v plánu, úřad v Etiopii bychom zavírali jako poslední, protože je pro nás největším zdrojem informací.“

TOMÁŠ KRYL

– 10. 10. 2019

Ve sledovaném období bylo možné pozorovat pokračování ekonomického růstu většiny států Afriky, zvyšující se zájem vnějších aktérů o kontinent, snahy některých zemí Afriky a Africké unie o větší emancipaci a negativní vývoj bezpečnostní situace v Sahelu. I na Afriku dopadla pandemie koronaviru a ovlivnila politický a hospodářský vývoj.

Hospodářský růst nadále přinášel příliv zahraničních investic, i těch veřejných, do rozvoje infrastruktury. Investoři včetně Číny se nicméně stále více řídí logikou ekonomické výhodnosti projektů, nikoliv diplomacie či prestiže. Pokračuje dlouhodobý trend růstu zájmu o Afriku ze strany nastupujících a středních velmocí. Ruský zájem o kontinent potvrdil říjnový první rusko-africký summit. Mezi aktivní hráče se dnes řadí například Turecko nebo Izrael. Zatímco americký zájem o kontinent nadále klesá, nová Evropská komise deklarovala, že posílení partnerství mezi oběma kontinenty je pro ni strategickou prioritou.

Klíčovým ekonomickým projektem je vytvoření africké zóny volného obchodu, která vstoupila v platnost na konci května 2019. Ekonomický šok spojený s koronavirovou krizí ale potkal většinu států zcela nepřipravených a lze počítat s dopadem na podfinancovaný zdravotnický sektor a veřejné služby obecně. Uplynulý rok odhalil i další trendy, které dosud nebyly tak patrné. V první řadě jde o snahu států Afriky hrát výrazně aktivnější roli v kontinentálních i globálních debatách a celkově v multipolárním světě. Krize ovšem také v mnoha státech potvrdila a posílila nedemokratické tendence. V neposlední řadě je třeba zmínit i zhoršující se bezpečnostní situaci v Sahelu v důsledku rostoucí aktivity džihádistických a separatistických skupin.

Politika České republiky v regionu se vyznačovala široce definovanými prioritami a chybějící hierarchizací cílů. Stále ještě omezenému politickému významu teritoria odpovídá i minimální pozornost, kterou mu např. při svých zahraničních cestách věnují nejvyšší ústavní činitelé. Impulsem pro další rozvoj česko-afrických vztahů by mohla být návštěva ministra zahraničních věcí Tomáše Petříčka v Etiopii v listopadu 2019. Zde se setkal se zástupci neziskových organizací, které v zemi realizují projekty české humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, a také s představiteli etiopské vlády a s prezidentkou země, s nimiž jednal o rozvoji vzájemného obchodu včetně možnosti zavedení přímého leteckého spojení. Celkově náměstci ministra zahraničních věcí a státní tajemník MZV navštívili v uplynulém období sedm afrických zemí, což potvrzuje rostoucí zájem o region. Ten je zřejmý i u Ministerstva obrany. Naopak aktivita Ministerstva zemědělství je za současné vlády proti předchozímu období nižší. Dlouhodobě aktivní je ve vztazích s africkými státy Ministerstvo průmyslu a obchodu, i když v jeho případě

prevažuje přijímání afrických delegací v Praze. Na druhou stranu řada z těchto návštěv probíhá na ministerské úrovni.

Primární pozornost MZV v regionu Afriky pro rok 2020 patří prosazení priorit ČR v rámci dojednávaných dohod nazývaných jako post-Cotonou. Konkrétně se jedná o posílení prvku vlastnictví ze strany zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku (země ACP), rozvoj obchodně-ekonomické spolupráce, podporu soukromého sektoru a občanské společnosti a důraz na inkluzivní instituce. Všechny uvedené oblasti jsou pro budoucnost vztahů mezi Afrikou a Evropou nepochybně zcela klíčové a jejich význam je sdílen i na úrovni EU. Druhým stěžejním úkolem v Africe je podle MZV stabilizace přítomnosti ČR v Sahelu v návaznosti na Strategii ČR na podporu stabilizace a rozvoje Sahelu pro období 2018–2021 a na aktuálně připravovanou Teritoriální strategii ČR pro subsaharskou Afriku.

Trend zvýšené pozornosti české zahraniční politiky vůči regionu Sahelu byl v uplynulém roce více než zřejmý. Tato volba je z pohledu českých zájmů poměrně logická. Státy Sahelu patří ke zdrojovým a/nebo tranzitním regionům ilegální migrace do EU. Zároveň se zhoršuje bezpečnostní situace v jednotlivých zemích v důsledku působení džihadistických a separatistických skupin. Bez významu není ani narůstající ruský zájem o tento region, který může mít pro českou zahraniční politiku i širší geopolitické a bezpečnostní důsledky přesahující samotný region. Současně mají ale země Sahelu v případě dlouhodobé stabilizace potenciál nabídnout českým firmám ekonomické příležitosti a rozvojovým organizacím nové pole působnosti.

Význam tématu migrace a Sahelu pro českou zahraniční politiku v Africe dokládá i Program aktivit na podporu zdrojových a tranzitních zemí migrace v Africe v období 2020–2022, schválený vládou v březnu 2020. V souladu s opakovaně deklarovaným cílem vlády řešit příčiny migrace přímo v jejich zdrojových oblastech se program kromě sahelského regionu soustředí i na severní Afriku, západní Afriku a Africký roh. Za klíčové partnerské země byly vybrány Maroko, Mali a Etiopie. Prostředky ve výši 300 milionů korun mají přispět k zajištění míru, bezpečnosti a stability, ekonomickému rozvoji, dobrému vládnutí a sociálnímu rozvoji. Důležitou roli mají v naplňování programu sehrát i české firmy a nevládní organizace. V návaznosti na koronavirovou krizi ovšem vláda rozhodla o využití třetiny prostředků na aktivity související s řešením následků pandemie v rámci celé Afriky. Dochází tak k oslabení vazby programu na sahelský region.

S bezpečnostním pilířem úzce souvisí i posílení české přítomnosti v misích, které v oblasti Sahelu působí. ČR se účastní mírové mise OSN MINUSMA a evropské výcvič-

kové mise EUTM, jejíž velení v červnu 2020 na půl roku převzala. Tyto mise nevedou aktivní operace v boji proti teroristickým skupinám, ale pomáhají s výcvikem malijské armády, zajištěním bezpečnosti a humanitární a politickou podporou malijské vládě. Na začátku roku 2020 vláda rozhodla o zapojení českých vojáků do protiteroristické operace Barkhane prostřednictvím úkolového uskupení Takuba. Zapojení jednotky až se 60 vojáky by mělo probíhat do konce roku 2022.

Klíčovým institucionálním předpokladem pro úspěšné naplnění sahelské strategie bylo zřízení zastupitelského úřadu v Bamaku. Úřad byl otevřen 28. října 2019 a jeho vedoucím se stal zkušený diplomat Robert Kopecký. Dále došlo k obnovení ambasády v konžské Kinshase, o němž vláda rozhodla v srpnu 2019. Jedná se však jen o dočasné obnovení na dobu 18 měsíců a se specifickým úkolem zajistit ochranu vlastnických práv státu k budově a pozemku ambasády a následný prodej. I přes posilování české diplomatické působnosti v Africe na kontinentu v současnosti stále funguje méně ambasád než na počátku století.

V souvislosti s aktuálními protikrizovými opatřeními je možné předpokládat, že se ekonomický růst v celém regionu zpomalí. Absence remitencí se projeví v ekonomikách celé řady států a dojde k větší centralizaci zdrojů v rukou vlád. To bude mít za následek posílení autoritářských tendencí skrývajících se za opatření reagující na probíhající krizi. Snížená poptávka po surovinách bude znamenat oslabení většiny ekonomik závislých na exportu energetických nerostných surovin, jako jsou Nigérie nebo Angola. Ekonomické problémy mohou v těchto zemích vést k ohrožení politické stability, což ale může platit i pro ostatní státy regionu. Ekonomický propad může také zpomalit politické reformy, které byly v řadě zemí v uplynulých letech nastartovány. Rizikem dopadu krize je také rostoucí ekonomický nacionalismus, a to zejména u regionálních hegemonů, který může zásadně narušit rozvoj afrického volného obchodu. Státy kontinentu tak nadále zůstanou extrémně zranitelné vůči globálním ekonomickým výkyvům. Tím spíše je nutné úspěšně dokončit jednání o budoucím uspořádání vztahů mezi EU a Afrikou, jež budou založeny na principech partnerství a rovnocenných vztahů.

S ohledem na zřejmý přesun pozornosti české africké politiky k Sahelu bude stále významnější roli hrát nová ambasáda v Bamaku. Je proto nutné, aby zde ČR působila na úrovni plnohodnotného velvyslance. Stejně tak je vzhledem k provázanosti hrozeb v rámci regionu nutné, aby velvyslanectví vykonávalo působnost nejen pro Mali, ale pro

všechny země skupiny G5 Sahel (Burkinu Faso, Čad, Niger a Mauritánii). To se jeví jako nezbytné mimo jiné i vzhledem ke spolupráci EU s G5 Sahel v rámci protiteroristické operace Barkhane, do níž se ČR zapojuje.

Prioritizace Sahelu bude vyžadovat zapojení nejvyšších ústavních činitelů, a to i v souvislosti s převzetím velení evropské výcvikové mise EUTM. Pozitivně lze v tomto ohledu hodnotit plánované zřízení pozice zvláštního zmocněnce pro Sahel, k němuž by letos mělo dojít. Ten by měl téma Sahelu koordinovat nejen v rámci vlády, ale i na úrovni EU. Stejně tak lze pozitivně hodnotit plánované celkové posílení kapacity odboru subsaharské Afriky směrem k aktivnějšímu působení ČR v oblasti. S ohledem na předpoklad dlouhodobého působení v Sahelu a tematické priority migrace bude nezbytné zajistit patřičnou pozornost i situaci v Guinejském zálivu. Proto by bylo žádoucí v nadcházejících letech rozšířit diplomatické zastoupení i do některého z frankofonních států regionu. Jako vhodné země se jeví buď Côte d'Ivoire, kde již česká ambasáda v minulosti byla, nebo Kamerun. Obě tyto země byly v minulém roce cílem zahraničních cest náměstků MZV. Logika případného přesunu pozornosti české zahraniční politiky ze střední Afriky směrem ke Guinejskému zálivu se vzhledem k nově definovaným prioritám jeví nejen jako logická a strategická, ale při dlouhodobém působení v Sahelu i nutná.

Jedním z klíčových nástrojů posilování odolnosti zemí kontinentu v podmínkách globalizované ekonomiky je rozvojová spolupráce. Ta je zároveň plně v souladu se záměrem řešit problematiku migrace přímo ve zdrojových zemích. V české společnosti dlouhodobě převládá odmítavý postoj k migraci, což vytváří vládě unikátní prostor pro navyšování rozpočtu na českou rozvojovou spolupráci a přiblížení jejího objemu mezinárodnímu závazku ve výši 0,7 % HDP. V obchodní rovině je jednou z možných cest vytváření komplexních rozvojových platforem. Ty umožní do komerčních rozvojových projektů zapojit více českých firem, včetně malých a středních, a podpoří dlouhodobé působení českých firem na africkém kontinentě.

V neposlední řadě je třeba rozšiřovat nabídku nástrojů ekonomické diplomacie pro české firmy. Meziročně lze zaznamenat nárůst projektů ekonomické diplomacie PROPED v Africe. Politováníhodné ovšem je, že více než polovina projektů se vztahuje k obrannému průmyslu, který se tak stává vlajkovou lodí českého obchodu v Africe. Otázkou ovšem je, kolik naplánovaných projektů bude možné vzhledem k současné krizi realizovat. Bylo by vhodné rozšířit nový nástroj PROPEA (projekty na podporu ekonomických aktivit v zahraničí, založené na zajištění obchodních služeb místních expertů pro české firmy) do některé z klíčových zemí subsaharské Afriky. Mezi deseti pilotními zeměmi je

zatím z Afriky pouze Maroko. ČR by v novém programovém období také měla usilovat o větší zapojení do evropských nástrojů rozvojové spolupráce.

V průběhu roku 2020 lze očekávat dokončení jednání o dohodě post-Cotonou. Kromě prosazení výše zmíněných priorit by ČR měla podporovat posílení institucionální spolupráce mezi EU a Africkou unií.

Pozitivním krokem pro rozvoj ekonomických vztahů s Afrikou je také podepsání dohody o zamezení dvojímu zdanění s Botswanou a Senegalem. Počet uzavřených smluv o zamezení dvojímu zdanění a smluv o podpoře a ochraně investic však zůstává řádově v jednotkách, což rozvoji dlouhodobých ekonomických vztahů příliš nesvědčí. Prioritně by proto měl být položen důraz na dokončení již rozjednaných daňových a investičních smluv a vytipování dalších zemí, jež jsou z obchodního hlediska pro ČR významné.

kontext

Zpomalení ekonomického růstu v důsledku koronavirové krize

Rostoucí zájem nových aktérů o Afriku

Zintenzivnění aktivit nestátních skupin, zejména v Sahelu

současnost

Příliš široce definované priority české zahraniční politiky v Africe, chybějící hierarchizace cílů a minimální zapojení nejvyšších ústavních činitelů

Omezené dosavadní kapacity v rámci prioritizace Sahelu

Snaha EU posílit strategické partnerství mezi oběma kontinenty

Nevypočitatelná ekonomická i politická dynamika regionu v nadcházejícím období

doporučení

ČR by měla prioritizovat a hierarchizovat cíle s ohledem na omezené kapacity.

Představitelé ČR by měli dát vztahům s Afrikou patřičnou politickou váhu.

V rámci realizace sahelské strategie je vhodné stabilizovat a posílit roli ambasády v Bamaku.

Je třeba posilovat nástroje rozvojové spolupráce a ekonomické diplomacie v Africe.

*Filip Šebok
Alžběta Bajerová*

Východní Asie

„To, že jsme tam jeli narovnat vztahy s Čínou, jsme dělali z obecných důvodů. Nikdy nevíte, kdy se vám mohou vztahy s takto velkou a mocnou zemí hodit.“

VRATISLAV MYNÁŘ

– 19. 3. 2020

„Skutečně jsem ocenil efektivní práci Číny v prevenci a kontrole epidemie covid-19. Protože Čína to zkrátka zvládla.“

ANDREJ BABIŠ

– 16. 3. 2020

„Zatímco ostatní země od nich dostaly dodávky zdravotního materiálu relativně včas, nemusely u toho dělat tiskové konference, tak u nás si Čína objednala, že musíme vítat a děkovat. To je důsledek toho, že jsme přistoupili na hru, která není důstojná.“

PAVEL FISCHER

– 22. 3. 2020

„Pokud pojedu na Tchaj-wan, tak je to výpověď o charakteru České republiky, o charakteru českého Senátu a o tom, co my si myslíme o svobodě a demokracii a jakým způsobem chceme i ostatním pomáhat v tom, aby i oni jednou také mohli být svobodní.“

MILOŠ VYSTRČIL

– 30. 4. 2020

Politickým vztahům ČR se zeměmi východní Asie tradičně dominovaly vztahy s Čínou, které se ve sledovaném období dostaly na nejhorší úroveň od „restartu“ v roce 2013. Jedním z hlavních aktérů v politice vůči Číně byl pražský primátor Zdeněk Hřib. V říjnu 2019 pražský magistrát rozhodl o zrušení partnerské smlouvy Prahy s Pekingem kvůli kontroverznímu článku o podpoře politiky jedné Číny. Hřib argumentoval odmítáním zatahování Prahy do zahraniční politiky, avšak rozhodnutí jako de facto náhradu vyjednat partnerskou smlouvu s Tchaj-pejí potvrdilo Hřibovy zahraničněpolitické ambice a snahu profilovat se na tomto tématu i vnitropoliticky. Už v lednu 2020 Prahu navštívil tchajpejský primátor Kche Wen-če a mezi dvěma městy byla podepsána partnerská smlouva. Primátor Hřib prezentoval smlouvu jako „mravní volbu“ a partnerství založené na demokratických hodnotách, nikoliv jako apolitický krok.

Otázka Tchaj-wanu se stala hlavní agendou i mimo kroky pražského magistrátu. Kvůli plánům navštívit na jaře 2020 Tchaj-wan čelil předseda senátu Jaroslav Kubera vnitropolitickému tlaku, především ze strany Hradu. Prezident Miloš Zeman Kuberu obvinil z ohrožení partnerství s Pekingem. Ke Kuberově cestě, která by v protokolární rovině byla v celosvětovém měřítku relativně ojedinělá, se kriticky stavěla i česká diplomacie. Kuberova náhlá smrt na konci ledna plány překazila. Nový předseda Senátu Miloš Vystrčil však postupem času potvrdil plán cestu na Tchaj-wan uskutečnit místo svého předchůdce. Po smrti Kubery navíc došlo ke zveřejnění korespondence z čínské ambasády, v níž vyhrožovala odvetnými opatřeními za cestu na Tchaj-wan, včetně výčtu konkrétních českých firem, které by mohly čelit protiopatřením. Později bylo odhaleno, že stanovisko si od čínské ambasády vyžádal Hrad a pak jej předal s vlastním přípisem Kuberovi. Tato kauza tak potvrdila specifickou roli Pekingem v české politice. Čína v ní nepředstavuje pouze předmět zahraničněpolitické diskuze, ale slouží jako nástroj k vyjádření – a v tomto případě dokonce k řešení – vnitropolitických sporů.

Podpora Číny na české politické scéně se nadále zmenšovala, na což Peking nebyl schopen adekvátně reagovat. Ambasáda zvolila ostrý styl komunikace, který kopíroval obecný trend asertivní čínské diplomacie viditelný i v jiných evropských zemích. Čínský tlak byl však kontraproduktivní. Nespokojnost s čínským velvyslancem Čang Ťien-minem vedla k návrhu předsedy Senátu Vystrčila požádat o jeho výměnu. Předběžný souhlas s tímto krokem vyjádřil i premiér Babiš. Na schůzce nejvyšších ústavních činitelů z 11. března 2020 byl nakonec Vystrčil přehlasován. Společné prohlášení ústavních činitelů však potvrdilo novou realitu česko-čínských vztahů: zdůraznilo potřebu „vzájemně výhodných“ vztahů, vyjádřilo nespokojenost s ekonomickými výsledky a odmítlo „jakoukoliv formu nátlaku“ a „vyhrožování odvetnými opatřeními“ v kontextu

ekonomických a kulturních vztahů s Tchaj-wanem. V porovnání s předchozími obdobími tak ČR zaujala k Číně asertivnější postoj.

V agendě 5G, která je jednou z hlavních témat čínské přítomnosti v celé Evropě, pokračovala ČR v důrazu na bezpečnostní rizika a blízkou spolupráci se spojenci, což potvrdila i společná deklarace premiéra Babiše a amerického ministra zahraničí Mikea Pompea podepsaná 6. května 2020. Principy deklarace budou mít dopad především na čínské poskytovatele Huawei a ZTE.

Do česko-čínských vztahů se promítla také krize spojená s pandemií covid-19. Peking, ve snaze zbavit se odpovědnosti za rozšíření koronaviru a naopak využít krize k vylepšení své globální pozice, zahájil intenzivní diplomatickou a informační kampaň. Jednou z čínských taktik byla i politizace distribuce nedostatkových roušek a respirátorů, na kterou ČR přistoupila, když premiér Babiš, ministr vnitra Hamáček a další členové české vlády za doprovodu čínského velvyslance uspořádali na pražském letišti oficiální převzetí zakoupených zdravotnických pomůcek z Číny. Tento přístup je v přímém kontrastu s bagatelizací pomoci ze strany EU premiérem Babišem a členy jeho vlády. Postup vládních představitelů podpořil i prezident Zeman.

Přístup k pomoci Tchaj-wanu byl rozpačitý. Opoziční představitelé zdůrazňovali pomoc poskytnutou Tchaj-wanem, kterou v Senátu vítal také předseda Vystřčil, v kontrastu se zakoupeným materiálem z Číny. Tchaj-wan byl tak znovu vyzdvížen jako demokratická alternativa Pekingů a jeho pozice na české politické scéně se opět stala prominentnější. Zahraniční výbor Poslanecké sněmovny vyjádřil poděkování za poskytnutou pomoc a podpořil zapojení Tchaj-wanu do práce WHO, k čemuž se přidala i třetina senátorů v petici. Poslanecká sněmovna jako celek však na začátku června neschválila oficiální poděkování Tchaj-wanu, proti hlasovaly ANO, KSČM a SPD.

Méně než měsíc před vznikem leteckého mostu s Čínou to byla naopak ČR, která odesílala zdravotní vybavení Číně, a to formou bezplatné humanitární pomoci. Rozhodnutí poslat Číně pomoc učinil prezident Zeman poté, co se vláda vyslovila proti darování kvůli nedostatku zdravotnických pomůcek v zemi. Hradní kancléř Vratislav Mynář v únoru navštívil Peking společně s poradcem prezidenta Martinem Nejedlým a předsedou Smíšené česko-čínské komory Jaroslavem Tvrdíkem, aby v Číně osobně předal darovací smlouvu o humanitární pomoci. Pekingů zároveň potvrdili prezidentovu účast na později odloženém summitu 17+1. Přestože cesta byla veřejnosti utajená, z hlediska zahraniční politiky byla výrazným krokem. Podle hradního kancléře měla návštěva přispět k celkovému „narovnání“ česko-čínských vztahů a následné „prioritizaci“ Česka v dodávkách čínských zdravotních pomůcek. V dubnu se pak kancléř setkal

s čínským velvyslancem v ČR, aby poděkoval Číně za pomoc. Kancléř Mynář tak ve sledovaném období plnil úlohu hlavního vykonavatele zahraniční politiky prezidentské kanceláře, která si navzdory prezidentově minimální přítomnosti ve veřejném prostoru podržela silný pročínský kurz.

Mocenskou výzvu Pekingu stále častěji reflektují také EU a NATO. Jedním z hlavních cílů předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyenové je dosažení recipročních vztahů s Čínou, kterou EU v březnu 2019 označila za svého „systémového rivala“. Londýnský summit NATO v prosinci téhož roku zmínil Čínu ve své závěrečné deklaraci historicky poprvé, a to jako novou výzvu pro alianci. Čínská intenzivní diplomatická a informační kampaň během pandemie koronaviru pak vedla k dalšímu zvýšení mezinárodní pozornosti vůči čínskému vlivu v Evropě. Sílicí přítomnost Pekingu v hledáčku integračních seskupení, jichž je Česko součástí, vytváří tlak na českou zahraniční politiku, aby sjednotila a projevovala svoji pozici vůči Číně.

České vztahy s tradičními partnery v regionu, s Japonskem a Jižní Koreou, jsou dlouhodobě v závětrí vztahů s Čínou (a nyní i Tchaj-wanem) a i v tomto období pokračovaly v kontinuitě s předchozími roky. Úmysl posílit partnerství s těmito dvěma strategickými partnery byl již tradičně zahrnut do programu českého předsednictví ve Visegrádské skupině. V bilaterálních vztazích s Japonskem byla nejvýznamnější událostí návštěva premiéra Babiše při příležitosti korunovace císaře Naruhita v říjnu 2019. Premiér pozval svého japonského protějška Shinza Abeho na návštěvu do ČR v roce 2020 při příležitosti oslav sta let diplomatických vztahů. Pozornost upoutaly i aktivity severokorejského režimu. Podle mediálních odhalení BIS překazila snahu místních severokorejských diplomatů přes české firmy nakupovat vojenský materiál.

***

I v následujících letech bude Čína pro ČR představovat polarizující téma, a tedy i nástroj vnitropolitického soupeření. Na jedné straně můžeme očekávat dočasné posílení pročínských aktérů v čele s Hradem, kteří budou poukazovat na čínskou podporu v boji proti pandemii. Prezident Zeman sice v minulosti naznačil nespokojenost s ekonomickými výsledky česko-čínských vztahů, k Číně ale i nadále zachovává sympatie, což potvrdil příslibem své původně zamítnuté účasti na summitu 17+1. Ve snaze budovat si svůj euroskeptický profil mohou Číny coby alternativy Západu účelově využívat i strany z pravého okraje politického spektra, a posílit tak hlas tradičně pročínských stran v českém parlamentu.

Na druhou stranu budou zesilovat také tendence delegitimizovat rozvíjení jakýchkoliv vztahů s Čínou. Nositelem těchto snah bude pravděpodobně především Pirátská strana, která v parlamentu převzala tuto štafetu od TOPOG, a také Senát v čele s předsedou Vystrčillem. Není vyloučeno, že se tématem stane vystoupení z formátu spolupráce Číny a zemí střední a východní Evropy 17+1. Tato iniciativa byla zatím představena jen mimoparlamentními Zelenými, ale může získat silnější podporu.

Klíčový bude vývoj přístupu premiéra Babiše, který v otázce vztahů s Čínou dosud zaujímal pragmatickou, až skeptickou pozici. Pozitivní hodnocení praktické spolupráce s Čínou během pandemie koronaviru může vést ke změně premiérové pozice. Navzdory tomu není možné očekávat, že by Babišova vláda iniciovala zásadní změny v české politice vůči Pekingu. Pokud bude Čína na Vystrčilovu návštěvu reagovat nevybíravě, znovu se může dostat s premiérem do konfliktu, jak tomu bylo třeba v otázce bezpečnosti sítí 5G.

Ministerstvo zahraničních věcí bude další polarizací české domácí politiky ohledně Číny ovlivněno nepříznivě. V důsledku zapojování domácích subjektů do otázky vztahů s Čínou a citlivosti Pekingů vůči kritice bude schopnost ministerstva formovat podobu české politiky vůči Číně i v budoucnu omezená. Aktivnějším hráčem se stává Sněmovna a Senát – ve Sněmovně byla v červnu 2020 zřízena Stálá komise pro hybridní hrozby, což je agenda, která se bude ve velké míře dotýkat Číny.

Tchaj-wan bude nadále neoddělitelnou součástí přístupu k Číně v trojúhelníkové matici vztahů. ČR již teď patří k neaktivnějším partnerům Tchaj-wanu v EU – například ve frekvenci parlamentních návštěv – a tento trend bude pokračovat vzhledem k pozorovatelnému zesílení hlasů příznivců Tchaj-wanu na české politické scéně. Protože Tchaj-wan využil pandemii ke své vlastní diplomatické ofenzivě a k částečnému uvolnění z izolace vynucené Čínou, Peking bude mít tendenci reagovat na posilování vztahů s Tchaj-wanem stále agresivněji. Čínská zahraniční politika obecně bude preferovat silové prostředky před dosahováním konsenzu. Hlavním měřítkem úspěchu čínské diplomacie se v posledních letech totiž stává nekompromisní obrana čínských zájmů bez ohledu na reakce dotknutých zemí.

V ekonomické oblasti se nedá očekávat výraznější změna statu quo. Čínské investice klesají v celé Evropě od roku 2016, kdy dosáhly vrcholu. Zákon o prověřování zahraničních investic může představovat další bariéru pro čínské investice, i když jeho efektivitu ukáže až fungování v praxi. Otázkou je i osud jednoho z mála pozitivních příkladů spolupráce – přímých letů mezi dvěma zeměmi, které nemusí být po pandemii znovu obnoveny. I když bylo zrušení linky Praha-Peking ještě před pandemií prezentováno

jako odvěta za kroky primátora Hříba, bylo učiněno spíše vzhledem k její nehospodárnosti.

Klíčové změny čekají čínsko-evropské vztahy. Konečně se může ukázat, jaký obsah má „systémová rivalita“ jako nová definice vztahu ze strany Komise. V kontextu koronavirové propagandy, postupného odhalování rozsahu potlačování lidských práv Ujgurů a zásadního okleštění autonomie Hongkongu prostřednictvím zákona o národní bezpečnosti přijatého v červnu 2020 roste tlak na EU a členské státy přehodnotit samotnou logiku spolupráce s Pekingem. V reakci na rostoucí diplomatický tlak Číny zaujaly některé evropské státy asertivní postoj, jako například Litva či Švédsko, jiné jsou v přístupu k Číně tradičně zdrženlivé. Klíčové Německo zatím vysílá nejasné signály navzdory stupňujícímu se tlaku na kancléřku Merkelovou přehodnotit dosavadní politiku. Nejasný je i osud plánovaného summitu ve formátu 27+1 během německého předsednictví, který měl být důležitým krokem směrem k evropské jednotě. Při vytváření celoevropského přístupu vůči Číně tak EU čeká nelehká debata, již bude Česko součástí.

Prvním bodem evropské agendy by mělo být jednání o otevřenějším čínském trhu a rovném zacházení se zahraničními firmami. S přicházející ekonomickou krizí bude tento požadavek, který Čína dlouhodobě nedokáže naplnit, ještě urgentnější.

Pro Peking je prioritou jednání o pozici čínských firem na stavbu 5G sítí. V této oblasti lze předpokládat diplomatický střet s ČR, která se posunula do role lídra celoevropské debaty o zásadách bezpečnosti 5G. Prosazování se v této debatě bude pro ČR významnou diplomatickou výzvou, a to i v kontextu nadcházející ekonomické krize, která může ovlivnit nebo zcela proměnit současné pozice států EU. Celkový trend ale naznačuje uzavírání dveří pro čínské 5G poskytovatele.

Dynamiku spolupráce Číny s Evropou bude i nadále ovlivňovat stále se prohlubující propast v americko-čínských vztazích. Sílicí rivalita mezi Pekingem a Washingtonem může prohloubit globální ekonomickou krizi a staví Evropu do delikátní pozice balancování mezi dvěma silnými partnery v časech nejistoty. I když země EU nesdílejí americké představy o „decouplingu“ s Čínou, už teď začíná i v Evropě debata o přehodnocení ekonomické závislosti. Na druhou stranu zůstává aktuální snaha o pokračování spolupráce v globálních tématech, jako jsou klimatické změny.

Ve vztazích s Japonskem by hlavní událostí roku měla být návštěva premiéra Shinza Abeho spojená s podpisem strategického partnerství. ČR strategické partnerství už předtím uzavřela s Jižní Koreou a Čínou. Tento krok by měl přispět k vyrovnání nerovnováhy politické pozornosti, která je navzdory neuspokojivým ekonomickým výsledkům vztahů stále věnována Číně na úkor jiných partnerů. Pro ČR představují příležitosti

i nedávno uzavřené (Singapur, Vietnam) nebo výhledové smlouvy o volném obchodu (ASEAN, Indie) v regionu. Důležitou roli bude nadále hrát spolupráce s Japonskem a Jižní Koreou ve formátu V4+. Česká politika tak bude kopírovat snahy EU posílit vztahy v regionu i s jinými partnery na základě nejen zájmových, ale i hodnotových průniků.

Hlavní úlohou pro českou diplomacii by mělo být analyzovat dosavadní nevyvážený vývoj ve vztazích s Čínou a dle výsledků upravit svůj strategický přístup. Ten by měl být zasazen do kontextu současného vývoje debaty o politice EU vůči Číně, ve které musí být ČR slyšet. Česká strategie musí být komplexní a má reflektovat nejen ekonomické aspekty vztahů s Čínou, ale i jejich bezpečnostní, normativní a politické stránky. Jasně definovaný přístup vůči Číně by české diplomacii zároveň mohl vrátit do rukou otěže zahraniční politiky, které v otázce česko-čínských vztahů ztratila ve prospěch vnitropolitických aktérů. Je důležité, aby ČR nevnímala vztahy s Tchaj-wanem primárně jako vztahy s „anti-Čínou“, ale jako plnohodnotné partnerství, a to jak vzhledem ke společným demokratickým ideálům, tak k pragmatickému potenciálu ekonomických vztahů. ČR by měla podporovat zapojení Tchaj-wanu do relevantních mezinárodních organizací v mezích politiky „jedné Číny“. Konečně, plnohodnotná politika vůči regionu východní Asie vyžaduje vynaložení většího diplomatického, a především politického kapitálu na rozvoj vztahů s jinými partnery, hlavně s Jižní Koreou, Japonskem, ale také se státy ASEANu.

kontext

Agresivnější přístup čínské diplomacie a informačních aktivit, především v kontextu pandemie viru covid-19

Obezřetnější a asertivnější český, evropský i transatlantický přístup vůči Číně a postupná proměna debaty o Číně v EU

Silně polarizované vztahy s Čínou a Tchaj-wanem a jejich využívání českými politiky jako nástroje vnitropolitického soupeření

současnost

Oslabování role české diplomacie v tvorbě zahraniční politiky ČR vůči Číně v důsledku zapojování domácích subjektů do česko-čínských vztahů

Používání vztahů s Tchaj-wanem jako politické protiváhy vztahů s Čínou bez systematické práce na substantivním prohloubení partnerství

Bilaterální spolupráce s tradičními a ekonomicky významnějšími partnery v regionu v závětrří vztahů s Čínou

doporučení

ČR by měla analyzovat dosavadní nevyvážený vývoj v česko-čínských vztazích a dle výsledku formulovat komplexní, jednotný a sebevědomý strategický přístup k Číně.

Je třeba, aby se ČR aktivně zapojila do formativních debat o Číně na půdě EU a NATO a zároveň reflektovala proměňující se přístup Evropy a spojenců k Pekingu ve vlastním přístupu.

Politický a diplomatický kapitál by měla ČR soustředit za hranice Číny a umožnit tak emancipaci vztahů s Tchaj-wanem a rozvoj spolupráce s Japonskem, Jižní Koreou a státy ASEANu.

*Pavel Havlíček, Tomáš Jungwirth,
Iva Svobodová*

Politika rozšiřování EU

„Jsem rád, že se členské státy shodly na několikrát odkládaném rozhodnutí zahájit přístupové rozhovory se Severní Makedonií a Albánií. I v těžkých časech zůstává EU jednotná.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 24. 3. 2020

„Mám rád Srbsko a Srby... a nemám rád Kosovo.“

MILOŠ ZEMAN

– 10. 9. 2019

„Hrozí nám, že země [západního Balkánu] budou sedět na dvou či třech strategických židlích, a i když si od nás budou brát pomoc, budou zároveň flirtovat' ještě s dalšími partnery. To není v zájmu EU ani jejich zemí.“

JANINA HŘEBÍČKOVÁ

– 21. 4. 2020

Po letech stagnace a přešlapování na místě prošly vztahy EU se šesti zeměmi západního Balkánu v uplynulém roce poměrně dynamickým vývojem. Některé členské státy v čele s Francií nejprve v říjnu 2019 odmítly zahájit přístupové rozhovory s dalšími dvěma zeměmi, Albánií a Severní Makedonií, aby zároveň iniciovaly debatu o revizi evropského přístupového procesu. Už ve druhé polovině března 2020 byla členskými státy podpořena nová metodologie politiky rozšiřování EU. Rozkol mezi některými státy nicméně i tak stihl napáchat škody a přivedl k pádu prozápadní makedonskou vládu, silného spojence EU na západním Balkáně. Zklamání ze skutečnosti, že po vyřešení čtvrt století trvajících sporu o název země s Řeckem nenásledoval kýžený krok ze strany EU, v Severní Makedonii posílilo především odpůrce spolupráce s Uníí.

Do vyjednávání o nové podobě politiky rozšiřování, která by měla celý proces zefektivnit, pozitivně inovovat a kandidátské země v implementaci reforem více motivovat, se aktivně zapojila i česká diplomacie. Ta v koalici s dalšími členskými státy napříč EU již v listopadu minulého roku představila vlastní non-paper na toto téma. Jakkoli tento dokument přímo nereagoval na původní francouzský návrh, posloužil jako alternativní a ambicióznější vize přístupové metodologie, která u Evropské komise sehrála významnou roli. Z českého pohledu se v případě prosazení nové metodologie jedná o úspěch, díky kterému se podařilo obnovit věrohodnost politiky EU vůči západnímu Balkánu, přijít s novým dynamickým přístupem ke kandidátským zemím a na evropské úrovni tak opět prioritizovat tento dlouhodobý strategický cíl české zahraniční politiky. Obzvláště významné je, že se podařilo proces rozšiřování znovu nastartovat a postavit na základech tvořených společným evropským přístupem a sdílenými hodnotami. Kromě toho česká diplomacie také kvitovala zvolení bývalého slovenského ministra zahraničních věcí Miroslava Lajčáka speciálním zmocněncem EU pro dialog mezi Bělehradem a Prištinou a jiné regionální otázky týkající se západního Balkánu, jakkoli se jeho jmenování neobešlo bez kontroverzních komentářů z regionu samého.

Dalším úspěchem české politiky rozšiřování bylo únorové setkání ministrů zahraničních věcí zemí V₄ a západního Balkánu v Praze. Jednání pořádaného při příležitosti českého předsednictví V₄ se zúčastnil také evropský komisař pro sousedství a rozšíření Oliver Várhelyi a ministři z Chorvatska a Slovinska. Kromě explicitního ujištění ze strany komisaře o připravenosti dostát závazkům vůči regionu došlo také k podpisu Memoranda o spolupráci Západobalkánského fondu a Mezinárodního visegrádského fondu.

Šanci prokázat zájem o sblížení a solidaritu v praxi se stala pandemie covid-19. Z nástroje předvstupní pomoci byla západnímu Balkánu přerozdělena částka ve výši 374 mil. eur na pokrytí bezprostředních potřeb na nákup zdravotnických a ochranných

prostředků. Na pomoc s následky krize byla dále vyčleněna částka 3,3 mld. eur. Přestože EU poslala 750 tun humanitární pomoci a přislíbila i okamžitou finanční pomoc, dostalo se jí podle místních expertů jen minimální pozornosti oproti pomoci z Číny a Ruska. ČR se k pomoci postavila zodpovědně. V dubnu 2020 poskytla například milion roušek Severní Makedonii, novému členovi a spojenci v NATO, a do 25 milionového balíčku zahraniční pomoci zahrnula i Bosnu a Hercegovinu.

Právě zdůraznění objemu pomoci od EU a vnímání současné krize jako příležitosti k přiblížení bylo ústředním bodem záhřebského summitu, který se kvůli pandemii covid-19 musel v rámci chorvatského předsednictví konat online na začátku května 2020. Zde podepsané prohlášení bylo podle představitelů EU „opětovným potvrzením jednoznačné podpory evropské perspektivy západního Balkánu“. EU v něm zdůraznila, že partnerství s ní je a dlouhodobě bude finančně velmi výhodné, naznačujíc kompetitivnost své nabídky s jinými alternativami. Přes příslib evropské perspektivy a užší spolupráce se však v textu deklarace ani v prohlášeních účastníků na straně EU neobjevila slova o rozšíření či budoucím vstupu do EU, což u některých aktérů vyvolalo zklamání. Je zarážející, že i přes deklarovanou snahu přivést Balkán blíže k EU česká diplomacie o této události nevydala oficiální prohlášení a téměř neinformovala ani českou veřejnost.

V bilaterálních vztazích způsobila v uplynulém období značný rozruch snaha prezidenta Zemana o české „oduznění“ Kosova jakožto svrchovaného nezávislého státu, která navázala na jeho cestu do Srbska v září 2019, kde se na adresu Kosova nevybíravě vyjádřil. Důsledkem byla mj. neúčast kosovského premiéra na summitu V₄ a západního Balkánu, jenž se ve stejném měsíci odehrál v Praze v rámci visegrádského předsednictví ČR. Přestože nakonec ke změně oficiální vládní pozice nedošlo, tento incident opět poukázal na vícekolejnost, nekonzistentnost a nečitelnost české zahraniční politiky.

***

V následujících měsících, zejména během německého předsednictví Rady EU, čeká evropskou diplomacii a politiku rozšiřování významná zkouška při implementaci nového přístupu vůči západnímu Balkánu do praxe. Evropská komise má kromě příprav přístupových rozhovorů s Albánií a Severní Makedonií na své agendě také pravidelné zprávy o stavu vyjednávání s Černou Horou a Srbskem. Důležité bude přenesení závazků ze Záhřebského prohlášení do reality, prioritizování přístupových rozhovorů a plynulý tok slíbených finančních prostředků tak, aby se vzájemné vztahy i nadále dy-

namicky rozvíjely. Velkou výzvou v tomto ohledu představuje nejen složitost místního kontextu a charakter politických režimů, ale také liknavost některých členských zemí EU posílená současnou krizí veřejného zdraví a evropských rozpočtů. Právě tato krize významným způsobem ovlivňuje vyjednávání o budoucích prioritách a víceletém finančním rámci.

Nicméně jak ukázala pomoc ze strany EU v první části krize, pandemie covid-19 může do určité míry znamenat i příležitost, jak západobalkánské státy k EU blíže připoutat, a oslabit tak vliv třetích hráčů v tomto regionu. Je to právě geopolitická – a v širším smyslu také geoekonomická – Evropská komise, jejíž aktivity mohou v ideálním případě znamenat průlom ve vztazích s těmito šesti zeměmi. Cíl komisaře pro rozšíření připravit do konce svého mandátu alespoň jednu zemi pro vstup do EU tomuto ambicióznímu přístupu odpovídá. Klíčový v tomto ohledu bude Ekonomický a investiční plán EU, který má zajistit nejen obnovu západobalkánských zemí a znovunastartování jejich ekonomik po krizi, ale také poskytnutí konkrétních výhod, které by občany v běžném životě více propojily s evropskou realitou a procesem rozšiřování. Těmi mohou být kromě udělování stipendií a posílení expertní spolupráce i investice do informačního propojení a přeshraniční infrastruktury.

Platformu pro budoucí možnost regionální rozvojové spolupráce nabízí také spolupráce Západobalkánského a Mezinárodního visehradského fondu, kterou ČR podporuje. Na bilaterální úrovni však ČR tento trend příliš nekopíruje. Vypovídá o tom meziroční snížení rozpočtu České rozvojové agentury, která je primárním implementátorem české rozvojové pomoci v Bosně a Hercegovině, pro rok 2020 a rovněž snížení celkové částky na zahraniční rozvojovou spolupráci o 20 milionů korun oproti roku 2019.

Českým zájmem v přístupu EU k západnímu Balkánu by měl být důraz na základní hodnoty evropské spolupráce překračující rovinu dobrých bilaterálních vztahů. Sdílením vlastní dobré praxe s budováním občanské společnosti může ČR poukázat i na nefinanční výhody členství v EU spočívající v ochraně právního státu. Šance pro předávání těchto zkušeností se naskytne například Tomáši Szunyogovi, který byl v květnu 2020 jmenován velvyslancem Evropské služby pro vnější činnost v Kosovu. České diplomacii se tak otevírají nové možnosti, jak přispět k vyřešení napětí mezi Bělehradem a Prištinou. Prostor k intenzivnějšímu zapojení do politiky rozšiřování koordinované Evropskou komisí však ČR přináší hlavně nová metodologie rozšiřování, a to například ve formě zpětné vazby na plnění kritérií jednotlivými státy. Avšak pokud má být česká podpora rozšiřování EU uvěřitelná, musí se důvěra v evropské partnerství projevit také ve vnitřní komunikaci vůči české veřejnosti, aby nedošlo

k podobnému ochlazení nálad a nárůstu skepticismu vůči tomuto procesu jako v případě západoevropských zemí.

Dobry příklad posílení vzájemných vztahů a dosažení konkrétních výsledků v regionu by představovalo zrušení vízové povinnosti pro občany Kosova či ukončení obchodních a celních válek mezi Kosovem a Srbskem. Významná v tomto ohledu bude koordinace a spolupráce se Spojenými státy, se kterými by EU měla spojit síly a zamezit vedení dvou paralelních diplomatických procesů, které by usmiřování mezi Kosovem a Srbskem mohly podkopat. Právě pokračováním reformy a budováním dobrých sousedských vztahů by EU měla podmiňovat výši své finanční pomoci pro ekonomickou obnovu aspirantských zemí.

Český přístup vůči západnímu Balkánu si do budoucna žádá jednu klíčovou charakteristiku – konzistentnost. Jakákoli podpora regionálního separatismu, revize státoprávního statu quo nebo zesilujících autoritářských tendencí může být pro společnou evropskou pozici stejně toxická, jako bylo v minulosti odmítání zahájení přístupových rozhovorů některými evropskými státy. Česká vláda by se proto měla v rámci vnitrostátní politické reality pokusit udržet jednotnou oficiální linii zahraniční politiky a minimalizovat výpady domácích aktérů vůči ní, například ve stylu loňské kritiky Kosova z úst Miloše Zemana.

kontext

Nově schválený celoevropský konsensus na seriózním a dynamičtějším přístupu k politice rozšiřování v podobě její nové metodologie

Rozšíření přístupových rozhovorů na čtyři ze šesti západobalkánských zemí

Pandemie covid-19 ochromující vnitřní i vnější procesy v EU a samotné partnerské země

současnost

Aktivnější přístup evropské a české diplomacie k západnímu Balkánu

---

Pokračující rozpory mezi některými západobalkánskými zeměmi a nestabilita ekonomických a sociálních poměrů oslabuje západobalkánské demokracie vůči vlivu vnějších aktérů

Koronavirová krize posilující střet mezi EU a třetími aktéry a zvyšující význam strategického směřování regionu

doporučení

Mezi členskými státy, včetně ČR, by měla být snaha udržet novou a dynamickou politiku rozšiřování společně se vztahy se západobalkánskými partnery vysoko na evropské agendě.

Z pohledu EU je třeba efektivněji – i s pomocí kondicionality a tlaku na společné hodnoty – využívat ekonomických nástrojů k prosazování politických cílů, dobrých sousedských vztahů a omezení vlivu třetích aktérů na vnitrostátní politiku.

Je třeba posílit zastoupení české a evropské diplomacie v regionu západního Balkánu.

Česká vláda by měla podpořit zrušení vízové povinnosti pro občany Kosova a aktivně o tomto kroku vyjednávat na půdě EU.

---

*Vít Dostál, Zuzana Čapková,
Pavlína Janebová, Vendula Karásková*

Předsednictví ČR v Radě EU

„Budu prosazovat climate-friendly presidency. Nebudeme lítat do Bruselu, můžeme to tady virtuálně řešit, nemusíme ani stavět budovu v Bruselu.“

ANDREJ BABIŠ

– 10. 10. 2019

„[Plán rozpočtu předsednictví] je podhodnocený finančně i personálně a riskujeme mj. bezpečnost našeho předsednictví. Nesouhlasím s taktikou ‚po nás potopa‘. Bude to jasná odpovědnost premiéra Babiše, přestože budou mezitím parlamentní volby a problémy tak mohou ‚spadnout‘ na hlavu někoho jiného.“

TOMÁŠ PETŘÍČEK

– 14. 10. 2019

„Je to nesmírně prestižní věc. Když má země předsednictví, je to pro ni obrovská příležitost k sebepropagaci země. Je to spojené s tím, že země má možnost se ukázat, a když na tohle rezignujeme, tak je to spíš k naší škodě. Je to opravdu budování značky země a předvedení toho, co tu máme.“

LUBOMÍR ZAORÁLEK

– 14. 10. 2019

„Nejde o to, abychom ten půlrok nějak bez úhony přežili, ale abychom této jedinečné příležitosti využili k ošefování věcí, které jsou pro ČR důležité a které bychom jako členská země prosadit k jednání nemohli. Bylo by málo, kdybychom si na konci předsednictví řekli: přežili jsme, neudělali jsme ostudu.“

ONDŘEJ BENEŠÍK

– 25. 3. 2019

Předsednictví Rady EU, kterého se Česká republika ujme ve druhé polovině roku 2022, nepopíratelně představuje významnou příležitost pro prosazení jejich prioritních témat v agendě EU, pozitivní prezentaci a zviditelnění ČR a v neposlední řadě i komunikaci unijních témat českým občanům. I přesto, že Lisabonská smlouva zavedla stálé předsednictví v Evropské radě a ve vnějších vztazích EU, má předsedající stát v daných šesti měsících příležitost ovlivňovat unijní agendu zásadním způsobem. Lze dokonce tvrdit, že České republice jako státu střední velikosti nynější úžeji definovaná role předsednictví umožňuje lépe soustředit své kapacity na vyjednávání v Radě a s dalšími institucemi a efektivněji tak dosáhnout výsledků. Navzdory tomu, že první české předsednictví v roce 2009 proběhlo dle předlisabonských pravidel a jeho celkové hodnocení bylo vzhledem k nešťastnému vnitropolitickému vývoji a jeho vlivu na mediální obraz předsednictví spíše rozpačité, lze i nyní v některých aspektech využít získaných zkušeností. Při prvním předsednictví se například podařilo zvládnout organizační roli a vedení jednání o legislativních aktech.

Dva roky před druhým českým předsednictvím v Radě EU se zatím politická debata zaměřuje především na jeho financování. I když přípravná fáze již začala, do českých médií dosud pronikla nejhlasitěji informace o plánu Babišovy vlády výrazně seškrtnat výdaje. V říjnu 2019 vláda odhlasovala navzdory nesouhlasu ministrů nominovaných za ČSSD návrh premiéra na rozpočet ve výši 1,24 mld. Kč (oproti původně uvažované dvojnásobné částce). V porovnání s prvním předsednictvím v roce 2009 (3,75 mld. Kč) by mělo být druhé předsednictví mnohem úspornější. Snaha šetřit veřejnými prostředky nemusí být nutně znakem nezájmu o budoucí povinnosti vyplývající z role členského státu EU. Avšak zjednodušená interpretace předsednictví jako zbytečného a předraženého přispěla spíše ke znevážení významu tohoto institutu. Zpochybnění smyslu předsednictví stejně tak nepomohlo k pochopení českého členství v EU širokou veřejností. Vyčlenění nižší částky z národního rozpočtu, než by se předpokládalo s ohledem na předchozí zkušenost a výdaje jiných členských států, nicméně ještě automaticky neznamená, že je české předsednictví odsouzeno k neúspěchu. Finanční prostředky navíc nakonec s velkou pravděpodobností najdou ve svých rozpočtech rezorty.

Svým důrazem na finanční stránku však premiér Babiš nastolil charakter diskuze, která se vedla především o tom, zda je předsednictví vůbec důležité a potřebné. Nikoli tedy o otázce, jak by k němu měla Česká republika přistoupit a jaké priority si vytyčit. Opozice sice vládu kritizovala i za absenci koncepce a témat předsednictví, obecně však tento evropský úkol doposud nepředstavuje významné téma české politické diskuze. Lze předpokládat, že se tento přístup s blížícím se termínem předsednictví změní.

Ačkoliv se česká debata o předsednictví dosud zaměřovala převážně na rozpočet a personální zajištění, v polovině roku se začala soustředit na obsahové priority. Kromě jejich formulace je nutné připravovat se na témata, která můžeme během předsednictví očekávat a za jejichž vyjednávání budou zodpovědní čeští zástupci. Na podzim roku 2022 již bude na stole naprostá většina prioritních legislativních návrhů současné Evropské komise, zejména iniciativy obsažené v Zelené dohodě pro Evropu. Česká státní správa by se proto již nyní měla zaměřit na to, jaká legislativa bude v době našeho předsednictví klíčová, a vyhradit na příslušná témata dostatečné personální kapacity.

Zveřejněný seznam základních východisek pro priority předsednictví vzešlý z meziresortních debat a konzultací se sociálními partnery pokrývá v pěti oblastech celkem třicet témat. Zahrnuje téměř všechny oblasti působení EU bez hierarchizace jejich významu pro české předsednictví. Se zveřejněním východisek uskutečnil Úřad vlády také krátkou veřejnou konzultaci a anketu o motto předsednictví.

Prioritní témata a harmonogram jednání ovlivní také tzv. předsednické trio, jehož bude Česká republika součástí. S předcházejícím předsednictvím francouzským a navažujícím švédským vypracuje ČR společný osmnáctiměsíční program působení Rady EU od ledna 2022 do června 2023. Již v tomto roce by tedy měly státy tria začít koordinovat své priority a společnou práci. Francouzské předsednictví i celá příprava na něj přitom budou silně ovlivněny prezidentskými volbami, které se budou konat v dubnu a květnu 2022.

K zintenzivnění spolupráce obvykle státy tria vysílají své experty do ostatních zemí, aby při práci na zahraničním úřadě získali lepší vhled do uvažování daného státu o společné agendě. Česká republika by – podobně jako to plánují Francie a Švédsko – měla takové příležitosti využít. Kromě nesporného odborného přínosu by se tím projevila i jako konstruktivní a kooperativní partner.

Ačkoli bude nezbytným minimem českého předsednictví dobré zvládnutí organizačních, manažerských a vyjednávacích úkolů, neměla by Česká republika rezignovat na příležitost zdůraznit některé vlastní priority, a ty postavit do popředí. I při zachování pozice nestranného vyjednavče lze některé oblasti pomoci nastavování, strukturování či opouštění agendy Rady upřednostnit před jinými. Ani předsednictví v post-lisabonském formátu není zcela bezmocné, co se týče prosazování národních priorit. Důležité je ale tyto priority znát. Měly by odrážet dlouhodobé české zájmy v rámci evropské integrace a vycházet z hluboké odborné, úřednické i politické diskuse. Právě propojení těchto tří sfér je základním předpokladem k nalezení, domácímu prosazení a mezinárodnímu odkazu výrazného motivu předsednictví. Politický leadership je přitom nezastupitelnou částí jeho příprav a výkonu, a to včetně identifikace a propagace ústředních témat.

Stejně tak je předsednictví příležitostí přiblížit Evropskou unii občanům. Jeho komunikace proto nesmí být zanedbána. Nedávné sociologické průzkumy potvrdily, že Češi nahlíží na evropskou integraci příznivěji, pokud v ní vnímají český otisk. Předsednictví může právě takový obraz poskytnout a ukázat, že Česká republika se na evropské integraci pozitivně podílí. Jednalo by se o vhodný kontrarnativ vůči obvyklé úkorné sebezprezentaci jako slabých a marginalizovaných.

Pro úspěšnost českého předsednictví bude klíčové, aby se vládnoucí politická reprezentace poučila z předchozí zkušenosti. Důležitými faktory, které ovlivní předsednictví, budou vnitropolitický vývoj v České republice, dění uvnitř EU, ale i širší zahraničněpolitický kontext. Ve všech třech rovinách mohou přijít neočekávané události, které

zasáhnou do předem připraveného programu. Vláda by proto rozhodně neměla podcenit zajištění předsednictví jak po stránce personální, tak bezpečnostní.

České předsednictví v Radě EU má proběhnout jen několik měsíců po řádných parlamentních volbách a v době kampaně před volbami prezidentskými. Vzhledem k fragmentaci a polarizaci české politické scény je nezbytné počítat i s variantou mnohaměsíčních vyjednávání o sestavení nového kabinetu a vypjatou politickou atmosférou. Politická stabilita by přitom měla být pro toto období vyšším společným zájmem. Základní otázky předsednictví by měla vláda již v době přípravy projednat s demokratickou opozicí. Podobně jako v případě společných priorit pro jednání o brexitu dohodnutých všemi parlamentními stranami v roce 2017 by mělo nyní být dohodnuto společné memorandum pro české předsednictví v Radě. Všechny politické strany by se pak měly předsednictví věnovat ve svých programových dokumentech a zdůraznit v nich jeho důležitost. Pro případné ministerské pozice by pak měly hledat osobnosti jazykově kompetentní a znalé evropské problematiky.

kontext

Nezanedbatelný význam institutu předsednictví navzdory ohraničené roli předsedající země v post-lisabonském formátu

---

Předsedající země v roli čestného vyjednavče zprostředkujícího kompromisy mezi členskými státy a mezi Radou EU a dalšími institucemi

---

Příležitost pro předsednickou zemi dosáhnout vlastních cílů prostřednictvím vhodné strukturace agendy Rady

---

Načasování českého předsednictví přibližně uprostřed mandátu současné Evropské komise, kdy důležité akty budou již v legislativním procesu, a zároveň po pravděpodobně silném předsednictví Francie

současnost

Dosavadní zaměření diskuse o předsednictví zejména na jeho financování a personální zajištění, vedoucí k vládním sporům

---

Znevážení významu předsednictví v důsledku jeho zjednodušené interpretace jako zbytečného a předraženého

---

Vládní východiska k prioritám předsednictví zahrnující širokou škálu témat bez jasné hierarchizace

doporučení

ČR by měla formulovat užší priority předsednictví. Měly by odrážet dlouhodobé české zájmy v rámci evropské integrace a vycházet z hluboké odborné, úřednické i politické diskuse.

Priority předsednictví by měly být vládou projednány i s opozičními stranami a společným cílem by mělo být dosažení politické stability ve druhé polovině roku 2022.

Předsednictví je výjimečnou příležitostí komunikovat evropskou integraci vůči občanům.

*Tomáš Jungwirth
Romana Březovská
Martin Madej*

Klimatické politiky ČR

„My to budeme dělat naprosto brutálně a nebudeme Evropské komisi ustupovat. Nemůžeme myslet na ambice zelené Evropy v momentě, kdy se pokládá jedna firma za druhou.“

KAREL HAVLÍČEK

— 16. 3. 2020

„Musíme apelovat na snižování emisí na jiných kontinentech dodržováním mezinárodních dohod, ale také využívat klimatickou diplomacii například při uzavírání obchodních dohod s dalšími subjekty.“

DITA CHARANZOVÁ

— 28. 11. 2019

„Klimatická změna je největší výzva v dějinách lidstva.“

RICHARD BRABEC

— 4. 12. 2019

„Přece se nevrátíme do jeskyní.“

ANDREJ BABIŠ

— 3. 12. 2019

Změna klimatu v kombinaci s dalšími environmentálními problémy představuje bezprecedentní civilizační výzvu globálních rozměrů, jejíž zahraničněpolitické implikace nelze nadále přehlížet.

Výstupy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), platformy přinášející souhrn nejnovějších vědeckých poznatků v oblasti změny klimatu, znovu potvrdily urgentnost, se kterou je potřeba zvyšovat odolnost přírodních a socioekonomických systémů a paralelně ambiciózně snižovat emise skleníkových plynů. Jeho Zvláštní zpráva o změně klimatu, krajině a půdě a Zvláštní zpráva o oceánech a kryosféře v měnícím se klimatu z roku 2019 přibližují zesilující se dalekosáhlá rizika a nutnost komplexní globální koordinované (re)akce.

V přelomové zprávě Mezivládní platformy OSN pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby (IPBES) je změna klimatu rovněž zmíněna jako jeden z pěti důvodů právě probíhajícího masového vymírání druhů. Vzhledem k tomu, že současně jednání mezinárodního společenství vede k oteplení planety o přibližně 4 °C, a v případě dodržení závazků o cca 3 °C do konce 21. století, je pozoruhodná pomalost, se kterou politiky států reagují na vědecky podloženou klimatickou krizi a její dopady. V České republice tomu ostatně není jinak.

V prvních dvou prosincových týdnech minulého roku se konala konference smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu a Pařížské dohody (COP25). Vzhledem k tomu, že se nepodařilo uzavřít mediálně sledovanou otázku dojednání přeshraničních mechanismů pro trhy s uhlíkem, přesouvá se finalizace pravidel k implementaci Pařížské dohody nahrazující Kjótský protokol na další klimatickou konferenci (COP26). Mezi další palčivá témata jednání patří kompenzace ztrát a škod způsobených změny klimatu (převážně v rozvojových státech), transparentnost vykazování údajů, dlouhodobé závazky v oblasti klimatických financí nebo sjednání globálního adaptačního cíle.

Nová Evropská komise pod vedením Ursuly von der Leyenové i v důsledku silícího hlasu voličů ve volbách do Evropského parlamentu a klimatického hnutí v Evropě zařadila související témata mezi své nejvyšší priority. Rada i Parlament se přihlásily k cíli dosáhnout klimatické neutrality EU do roku 2050. Na jaře tohoto roku byl představen návrh Evropského klimatického zákona, který by měl tento závazek potvrdit. Také se začalo jednat o uhlíkovém clu, klíčovém nástroji, který by měl pomoci nastavit spravedlivé podmínky pro evropský průmysl na světových trzích a předejít tzv. únikům uhlíku do jiných zemí.

Vlajkovou lodí unijních snah o ochranu klimatu se stala Zelená dohoda pro Evropu, strategie pro dosažení udržitelnosti a snížení emisní intenzity evropského hospodářství,

kteřá je provázána mimo jiné s modelem cirkulární ekonomiky a také s úsilím o snížení znečištění a ochranu biodiverzity. Součástí Dohody je snaha o mobilizaci až jednoho bilionu eur v dalších deseti letech na související investice, z čehož by polovina měla přitéct z unijního rozpočtu. Dohoda zahrnuje finanční nástroje specificky dostupné chudším a na fosilních palivech závislým středo- a východoevropským zemím. Česká vláda se vůči plánu vyjadřovala převážně negativně, a to jak z principiálních důvodů, tak kvůli údajně nedostatečné finanční alokaci.

Česká pozice vůči evropské klimatické agendě působí paradoxně i v souvislosti s faktem, že se průměrná teplota v České republice za posledních 60 let zvýšila o 2 °C. S tím úzce souvisí i současné epizody sucha, které jsou nejhorší za 500 let. Tento projev změny klimatu dopadl tvrdě na oslabené stromy a poskytl prostor pro kalamitní výskyt kůrovce. Zároveň je čím dál více pocítován zemědělci, jejichž výnosy bezprostředně ohrožuje. Všudypřítomné sucho se tak stalo jedním z důvodů, proč dle průzkumu agentury STEM 84 % české veřejnosti souhlasí s tvrzením, že člověkem zaviněná změna klimatu ohrožuje naši budoucnost. Vláda připravila několik iniciativ, které mají se suchem bojovat – ať už skrze lepší zadržování vody v krajině, nebo prostřednictvím výstavby přehrad.

Mitigací změny klimatu se zabývá vnitrostátní plán v oblasti energetiky a klimatu (tzv. NKEP), který vláda schválila v lednu. Dokument obsahuje výhled hlavních cílů a politik do roku 2030 v pěti dimenzích energetické unie: snižování emisí skleníkových plynů, energetická účinnost, energetická bezpečnost, vnitřní trh s energií a inovace. Zatímco třeba v oblasti vnitřního trhu může Unie počítat s vhodně dimenzovanou českou elektrickou sítí, v oblasti obnovitelných zdrojů si původní český cíl ve výši 20,8% podílu na hrubé konečné spotřebě energie vysloužil od Evropské komise kritiku. Ani revidovaný cíl 22 % nedosahuje navrženého minima 23 %, a od Komise lze proto očekávat výzvu k vysvětlení, proč se ČR brání tolik potřebnému rychlému přechodu k čistým zdrojům.

Česká energetika je v tuto chvíli stále vysoce závislá na uhlí, klíčovém zdroji emisí CO₂. Není sporu o tom, že bez ukončení provozu dolů a uhelných elektráren k výraznému propadu emisí nemůže dojít. Vláda proto v létě 2019 po zahraničním vzoru zřídila tzv. uhelnou komisi, která jí má v září tohoto roku doporučit termín a podobu odstoupení od energie z uhlí, a to i s ohledem na socioekonomické dopady. Vzhledem k jejímu složení však existují pochybnosti o možnostech dosažení shody mezi zástupci průmyslu a zástupci environmentálních hnutí. Uznávání klimatologové a další vědci totiž v komisi chybi úplně.

V kontextu koronavirové krize většina členských států EU, stejně jako představitelé institucí nebo desítky velkých společností, vyjádřila podporu nastoupené klimatické agendě. Tuto cestu ostatně potvrdila i červencová Evropská rada jednající o novém rozpočtu a hospodářské obnově po pandemii. Představitelé české vlády naopak nové situace využili k otevřenému útoku na zvýšené klimatické ambice EU i Zelenou dohodu pro Evropu. Tím dali najevo, že nestojí o hospodářskou obnovu směrem k udržitelnosti a nízkoemisní ekonomice, jako spíše o návrat k dosavadnímu uhlíkově náročnému průmyslovému modelu. Česko v této pozici zůstávalo i v rámci Visegrádské skupiny osamoceno a nakonec ji opustilo, nebo přinejmenším otupilo svoji kritiku. Významnou prioritou se v rámci jednání stalo umožnění státem financované dostavby jaderných bloků ze strany evropských institucí.

Dopady koronavirové pandemie na klimatickou agendu jsou rozmanité a nejednoznačné. Na jedné straně letos zaznamenáme bezprecedentní celosvětový emisní propad, na straně druhé došlo k přesunu politické a společenské pozornosti na bezprostřední zdravotní krizi.

V jejím stínu bylo rozhodnuto o přesunu globální klimatické konference COP26 do dalšího roku. Právě na COP26 ale měly smluvní strany Pařížské dohody představit ambicióznější vnitrostátní příspěvky ke zmírňování svých podílů na změně klimatu. Role těchto příspěvků je stěžejní – na základě jejich pravidelných aktualizací má totiž dojít ke zpřísnění emisních cílů a k omezení nárůstu průměrné globální teploty do konce století o maximálně 2 °C oproti předindustriální éře.

Dynamika klimatického jednání na nejvyšší úrovni bude dále ovlivněna i vystoupením Velké Británie z EU či plánovaným odstoupením USA (druhého největšího emisního znečišťovatele na světě) od Pařížské dohody. Nová podoba klimatického režimu po roce 2020 se tak bude vedle pozice Číny značně odvíjet od průbojnosti EU a její klimatické diplomacie a od výsledku prezidentských voleb v USA.

Je třeba, aby se ČR jako členský stát EU zapojila do aktivního prosazování unijních zájmů a přispěla k dosažení globálního cíle. Změna klimatu by se pro ni měla stát alespoň jednou ze strategických priorit v rámci mezinárodních dialogů a jednání, a to nejen během blížícího se předsednictví ČR Radě EU v roce 2022. Česko by dále mělo podporovat větší či systematické prosazení skupin, které jsou v současnosti výrazně podprůměrně zastoupeny v rozhodovacích rolích v oblasti zahraniční politiky, ale na které budou rizika spojená s měněním se klimatem dopadat nejvíce, ženami počínaje.

Plány jsou jedna věc, povinnosti druhá. Účelem tzv. Evropského klimatického zákona, navrženého Evropskou komisí v březnu 2020, je přetavit cíl klimatické neutrality do poviny století v právní závazek. To bude například znamenat pravidelný dohled Komise nad jeho plněním ze strany členských států. Komise si od klimatického zákona slibuje mj. stabilní prostředí pro investice soukromého sektoru do nízkouhlíkových technologií.

Když Ministerstvo průmyslu a obchodu loni finalizovalo výše zmíněný národní klimaticko-energetický plán, platil ještě evropský cíl celkového snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 oproti roku 1990 o 40 %. Ten má však nová Evropská komise ambici zvýšit na 50 až 55 %, Evropský parlament pak hovoří až o 65% redukci. Klíčovou otázkou následujících měsíců bude, do jaké míry má k novému cíli přispět systém obchodování s emisními povolenkami (ETS) a nakolik se mají zapojit další, na národní

úrovni regulované a doposud poměrně opomíjené, sektory, jakými jsou zemědělství, odpadové hospodářství či většina dopravy.

Na úrovni EU se aktuálně dokončuje Víceletý finanční rámec na období 2021-2027, který by měl mobilizovat potřebné investice do nízkouhlíkové transformace. Červencová Evropská rada rozhodla o alokaci 30 % veškerých evropských prostředků v následujících letech na klimatická opatření, což je dokonce více, než původně navrhovala Komise. V kontextu související diskuze k reformě společné zemědělské politiky je cílem rovněž větší důraz na ochranu klimatu a životního prostředí obecně. Tento přístup je však v rozporu s realitou ČR, která vzhledem ke struktuře domácího zemědělství trvá na zachování plošných dotací na hektar obdělávané plochy.

V rámci Zelené dohody pro Evropu se začalo s přípravou nové Adaptační strategie. Vzhledem k rostoucím rizikům doprovázejícím změnu klimatu by se měla zaměřovat na posílení odolnosti (eko)systémů např. prostřednictvím předcházení škod na infrastruktuře, lepší práce s daty, zapojení soukromého sektoru (pojišťovnictví apod.) či municipalit. Zda se této příležitosti chopí česká vláda, je otázkou. V současnosti mají adaptační strategie jen dva kraje ČR, do Paktu starostů a primátorů pro udržitelnou energii a klima je zapojeno zhruba 20 měst, o českých iniciativách ze soukromé sféry věnujících se klimatu s dostatečnou invencí také není slyšet. A to je škoda. Vláda by proto měla minimálně reagovat na vyslané impulsy, zvyšovat povědomí o globální problematice a lokálních dopadech a podporovat své občany k tomu, aby se stali součástí řešení změny klimatu, nikoli příčin.

Zvyšující se zdanění uhlíku, ať už skrze systém EU ETS nebo další nástroje, je velkou hrozbou pro evropský průmysl. Také ČR poukazuje na riziko, že dojde k přesunu výroby do zemí, kde podobná pravidla neexistují, a v důsledku k tzv. úniku uhlíku. I proto by ČR jako průmyslově orientovaná země měla usilovat o vytvoření funkčního mechanismu evropského uhlíkového cla. Na něm se v příštích měsících a letech ukáže, zda je EU stále schopna nastavovat podmínky fungování světových trhů a motivovat další světové velmoci ke zvýšení ambicí klimatických politik.

Při absenci konstruktivního přístupu ze strany USA zůstává budoucnost světových klimatických ambicí do značné míry v rukou dvou velmocí: EU a Číny. Odložení jejich summitu plánovaného na září tohoto roku v Lipsku a jeho potenciální úplné zrušení naznačuje, že nalézt shodu na navýšení společných klimatických ambicí a posílení mezinárodního klimatického režimu bude velmi složité. I ČR si musí uvědomit, že aby EU mohla důvěryhodně žádat po Číně navýšení jejich klimatických ambicí, potřebuje si

zaměst před vlastním prahem. Zvýšení a především dosažení klimatických cílů do roku 2030 je k tomu nezbytnou podmínkou.

Vlažná pozice ČR k evropské klimatické agendě v souvislosti s pandemií zemi přináší hlavně negativa. Představa o tom, že Zelená dohoda pro Evropu spadne jednou provždy pod stůl a návazné finanční prostředky budou věnovány členským státům k volnému užití, je naivní. Účelová vázanost těchto prostředků znamená, že buď je budeme schopni využít pro nastartování transformace v souladu s klimatickými cíli, nebo nám zůstanou nedostupné. V oblasti vnějších politik je velmi žádoucí, aby ČR navýšila objem klimatických financí směřovaných do Zeleného klimatického fondu nebo i poskytovaných v rámci bilaterální rozvojové spolupráce.

kontext

Prohlubující se klimatická krize pocívaná v podmínkách ČR v podobě trvajících sucha

---

Nástup klimatického hnutí a zvýšení pozornosti veřejnosti vůči klimatickým otázkám a souvisejícím tématům

---

Klimatická agenda v samém jádru plánů nové Evropské komise

současnost

Rozporuplné dopady koronavirové pandemie na klimatickou agendu: odklon pozornosti, zároveň propad emisí a útlum uhlí a ropy

Pasivní přístup ČR; rezistence vůči plánovanému navýšení evropských mitigačních cílů, odmítání Evropské zelené dohody, avšak zároveň snaha dosáhnout na co nejvíce prostředků z EU

doporučení

Je třeba, aby vláda dokázala využít prostředky dostupné v rámci Zelené dohody pro Evropu k transformaci domácí ekonomiky s důrazem na změnu zdrojové základny a energetické úspory.

Česko by mělo konstruktivně prosazovat své zájmy v rámci evropské klimatické agendy s důrazem na využití průmyslového a technologického potenciálu ČR v oblasti úspor a čistých zdrojů energie.

V oblasti adaptace by se za účasti a koordinace vlády měly aktivněji zapojovat soukromé subjekty a municipality.

Je žádoucí, aby vláda významně navýšila objem prostředků poskytovaných na klimatická opatření v rámci rozvojové zahraniční spolupráce.

ACP

Země Afriky, Karibiku a Pacifiku

ĀČR

Armáda České republiky

AfD

Alternativa pro Německo

AMO

Asociace pro mezinárodní otázky

ASEAN

Sdružení národů jihovýchodní Asie

BIS

Bezpečnostní informační služba České republiky

CO₂

Oxid uhličitý

ČR

Česká republika

ČSSD

Česká strana sociálně demokratická

EP

Evropský parlament

EU

Evropská unie

EU ETS

System EU pro obchodování s emisemi

EUTM

Výcviková mise EU

HDP

Hrubý domácí produkt

INF

Smlouva o likvidaci raket středního a krátkého doletu

IPBES

Mezivládní panel pro biodiverzitu
a ekosystémové služby

IPCC

Mezinárodní panel pro změnu klimatu

KSČM

Komunistická strana Čech a Moravy

MZV

Ministerstvo zahraničních věcí

NATO

Severoatlantická aliance

NKEP

Národní klimaticko-energetický plán

NÚKIB

Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost

OSN

Organizace spojených národů

PESCO

Stálá strukturovaná spolupráce

SPD

Svoboda a přímá demokracie

SURE

Evropský nástroj pro dočasnou podporu na zmírnění rizik
nezaměstnanosti v mimořádné situaci

SZBP

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU

USA

Spojené státy americké

V₄

Visegrádská skupina

VFR

Víceletý finanční rámec

WHO

Světová zdravotnická organizace

WTO

Světová obchodní organizace

Alžběta Bajerová je analytičkou Výzkumného centra AMO se zaměřením na problematiku informačních operací, kybernetické bezpečnosti a vlivového působení cizích mocí v České republice.

Vojtěch Bahenský je spolupracovníkem Výzkumného centra AMO se zaměřením na téma hybridních hrozeb, hierarchie v mezinárodních vztazích a intervence v občanských válkách.

Petr Boháček je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na transatlantické vztahy, kosmické aktivity a politiku Spojených států.

Michal Bokša je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na mezinárodní bezpečnost a informační válku.

Romana Březovská je analytičkou Výzkumného centra AMO se zaměřením na problematiku změny klimatu v širších souvislostech.

Zuzana Čapková je analytičkou Výzkumného centra AMO specializující se na dění ve Francii a francouzsko-české vztahy.

Vít Dostál je ředitelem Výzkumného centra AMO. Odborně se zaměřuje na středo-evropskou spolupráci, polskou zahraniční a domácí politiku a českou zahraniční a evropskou politiku.

Roksolana Dryndak je spolupracovnicí Výzkumného centra AMO. Odborně se specializuje na region východní Evropy, především na témata spojená s vývojem demokracie v postsovětských zemích, téma dezinformací, propagandy a rozvoje občanské společnosti.

Pavel Havlíček je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na východní Evropu, zejména na Ukrajinu, Rusko a Východní partnerství, a na téma strategické komunikace a dezinformací.

Pavína Janebová je zástupkyní ředitele Výzkumného centra AMO. Odborně se zaměřuje na státy střední Evropy a českou zahraniční a evropskou politiku.

Anna Jordanová je spolupracovnicí Výzkumného centra AMO se zaměřením na postsovětský prostor a bezpečnost.

Tomáš Jungwirth je analytikem Výzkumného centra AMO, kde vede klimatický tým. Zabývá se výzvami spojenými se změnou klimatu, migrací a uprchlictvím, a také sleduje dění ve státech západního Balkánu.

Vendula Karásková je analytičkou Výzkumného centra AMO se zaměřením na českou evropskou politiku a oblast Pobaltí.

Magda Komínková je analytičkou Výzkumného centra AMO se specializací na Evropský parlament a euroskepticismus.

Kryštof Kruliš je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na vnitřní trh a právo EU a vztah EU a anglofonních zemí.

Josef Kučera je spolupracovníkem Výzkumného centra AMO se zaměřením na kritickou geopolitiku, přeshraniční dynamiku a roli státu v západní a střední Africe.

Jakub Kufčák je analytikem Výzkumného centra AMO specializujícím se na Severoatlantickou alianci, obrannou a bezpečnostní politiku.

Karolína Lahučká je analytičkou Výzkumného centra AMO se zaměřením na politický vývoj Turecka a proměnu tureckého nacionalismu.

Michal Lebduška je analytikem Výzkumného centra AMO se specializací na politický, bezpečnostní a společenský vývoj na Ukrajině a ukrajinsko-polské vztahy.

Martin Madej je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na budoucnost energetického sektoru.

Vilém Řehák je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na subsaharskou Afriku.

Tereza Soušková je analytičkou Výzkumného centra AMO se specializací na region východní Evropy, Ruska, Kavkazu a Střední Asie.

Iva Svobodová je analytičkou Výzkumného centra AMO. Zabývá se podporou demokracie, migrací a výzvami spojenými s udržitelným rozvojem.

Filip Šebok je analytikem Výzkumného centra AMO se zaměřením na čínskou domácí a zahraniční politiku, vztahy Číny se zeměmi střední a východní Evropy a na čínskou zahraničněpolitickou rétoriku.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Poskytujeme prostor pro vyjadřování a realizaci idejí, myšlenek a projektů sloužících k rozvoji vzdělanosti, porozumění a tolerance mezi lidmi.

AMO je jedinečnou transparentní platformou, která zprostředkovává dialog mezi zástupci široké veřejnosti, akademické sféry, občanského sektoru, politiky a byznysu. Dlouhodobě podporuje zájem občanů České republiky o mezinárodní otázky a poskytuje informace nezbytné pro utváření vlastního názoru na současné dění doma i ve světě.

AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy,
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse,
- organizuje vzdělávací projekty,
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média,
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů,
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností,
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum AMO je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou, ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

ZŮSTAŇTE S NÁMI!

facebook.com/AMO.cz
twitter.com/AMO_cz
instagram.com/AMO.cz
youtube.com/AMOCz
linkedin.com/company/AMOCz

#AMOagenda

AMO.CZ